

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ
КАФЕДРА БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

Ганюк Неля Зіновіївна

ДЕПОЗИТНІ ОПЕРАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ: ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОЇ
РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Спеціальність 8.03050802 банківська справа

Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр”

Студентки групи БСзм – 52

Н.З. Ганюк

(підпис)

Науковий керівник:

к.е.н., доцент З.К. Сороківська

(підпис)

Дипломну роботу допущено

до захисту:

«__»_____ 2013 р.

Завідуючий кафедрою банківської справи,

доктор економічних наук, професор

О.В. Дзюблюк

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	
1.1 Сутність та класифікація депозитних операцій комерційного банку....	7
1.2. Роль депозитних операцій у формуванні ресурсної бази банківської системи України.....	15
1.3 Депозитна політика банку та інструменти її реалізації.....	19
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	30
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ПРОЦЕСУ ЗАЛУЧЕННЯ ДЕПОЗИТІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
2.1. Механізм здійснення депозитних операцій комерційними банками....	33
2.2. Методи аналізу депозитних ресурсів банку.....	40
2.3. Аналіз депозитних операцій комерційних банків України.....	49
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	58
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ	
3.1 Проблематика залучення вкладів населення комерційних банків України.....	60
3.2 Шляхи підвищення ефективності діяльності банків на ринку депозитних послуг України.....	66
3.3 Проблеми діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України та запозичення досвіду зарубіжних країн для вдосконалення його діяльності....	75
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	87
ВИСНОВКИ	89
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	93

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах переходу України до ринкових відносин важливим є питання забезпеченості ресурсами потреб народного господарства. Особливу роль у формуванні ресурсів займають комерційні банки, адже банківські ресурси розглядаються як джерело грошей для економіки.

Однією з основних функцій банківської системи є раціональний розподіл фінансових ресурсів шляхом акумулювання тимчасово вільних коштів суб'єктів господарювання і населення та спрямування їх у кредитно-інвестиційний процес. Без достатньої ресурсної бази банки не можуть у належних обсягах здійснювати кредитування поточних потреб юридичних та фізичних осіб, реалізовувати потужні інвестиційні проекти. Необхідною умовою досягнення зазначених цілей є залучення значних ресурсів, зокрема депозитних.

Характер операцій залежить від якісного складу ресурсної бази банку. Так, комерційний банк, ресурси якої мають переважно короткостроковий характер, практично позбавлена можливості здійснювати довгострокові кредитні вкладення. Отже, в ринкових умов саме об'єм і якісний склад коштів, якими володіє комерційний банк, визначають масштаби та напрями своєї діяльності. У зв'язку з цим питання формування ресурсної бази, оптимізація її структури та забезпечення стабільності є дуже актуальними у банку.

Актуальність обраної теми дипломного проекту та доцільність проведення досліджень для оцінки стану та перспектив розвитку методів управління залученими депозитними коштами в комерційних банках полягає в необхідності впровадження методології комплексного аналізу ефективності діяльності комерційного банку не тільки в внутрішньому мікросередовищі, але і при порівняльному аналізі положення банку у банківській системі України (макросередовищі), оскільки формування попиту та пропозиції на залучені кошти є результатом конкурентної взаємодії банків банківської системи України і загального фінансового стану юридичних і фізичних осіб в Україні, який формує їх схильність до пропозиції тимчасового збереження вільних коштів в банківській системі.

Чим стабільніша економіка в країні і послідовніша фінансова політика державних органів та фінансових установ, тим більша довіра осіб, які володіють тимчасово вільними коштами, і тим охочіше вони звертаються до банківських установ для укладання депозитних договорів та розміщення своїх капіталів.

Один із найголовніших складових елементів діяльності банку – вивчення його ресурсної бази. Збільшення ресурсної бази банку сприяє його доходності. Комплекс заходів, спрямованих на збільшення обсягів вкладів населення має передбачати посилення контролю та ефективності нагляду за банками, особливо за тими, чиє фінансове становище нестійке.

Тому тема, яку розглянуто в магістерській роботі, є актуальною, особливо в період, коли в Україні спостерігаються фінансово-економічні проблеми, пов'язані з наслідками світової кризи, яка породила ряд негараздів як соціального (підвищення рівня безробіття), так і економічного характеру (скорочення виробничих потужностей).

Огляд літератури з теми дослідження. Аналіз депозитів комерційних банків, методи управління ними та проблеми формування ресурсів розглядалися в сучасній науковій економічній літературі багатьма дослідниками, а саме: Олексенко М.В., Т. Андрушків, Версаль Н.І., Р.В. Лавров, Н.Д. Сайнога, Гавриленко В.О., Вареник В.А., Дзюблюк О.В., Рудалева Л.В., Заславська О.І. та інші.

Однак значна кількість питань з удосконалення депозитної політики банків досі залишаються невисвітленими і потребують більш глибокого теоретичного та методичного дослідження. Нинішній механізм розроблення та втілення депозитної політики на рівні банків поки що не повною мірою відповідає сучасними вимогам банківської діяльності і не має необхідної методологічної основи. Потребують подальшого доопрацювання та удосконалення такі концептуальні питання, як формування банками депозитних ресурсів та управління ними, реалізація депозитної політики банків в умовах перехідної економіки, оцінка дієвості депозитної політики банків. Дискусійними залишаються питання оптимального співвідношення депозитних інструментів та особливості формування депозитної політики в умовах зростаючої конкуренції. Відтак цілком очевидно стає

актуальність з'ясування сутності депозитних операцій, їх місця та ролі в діяльності банків, включаючи як відповідні теоретичні аспекти, так і практичні напрямки в контексті безпосереднього розв'язання завдань щодо підвищення якості банківського обслуговування різних груп клієнтів та загального рівня конкурентоспроможності банківських установ.

Мета і завдання дослідження.

Метою даної дипломної роботи є теоретичне обґрунтування депозитних операцій банківських установ, з'ясування сучасного стану депозитної діяльності банківських установ України, виявлення проблем щодо організації вкладних операцій, а також пошук напрямів їх удосконалення на основі систематизації існуючих пропозицій щодо цього питання.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- дослідити теоретичні основи вкладних операцій банківських установ;
- визначити роль депозитних операцій у формуванні ресурсної бази банківської системи України;
- проаналізувати завдання депозитної політики комерційними банками та інструменти її реалізації;
- дослідити вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на процеси формування та реалізації депозитної політики банку;
- проаналізувати становище українського депозитного ринку;
- обґрунтувати актуальність розвитку вітчизняної системи страхування депозитів;
- виявити проблеми діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України та доцільність запозичення досвіду зарубіжних країн для вдосконалення його діяльності;
- запропонувати перспективи розвитку та шляхи підвищення ефективності депозитної діяльності комерційних банків України.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процес формування депозитних ресурсів банками у період ринкової трансформації економіки України та розвитку банківської системи.

Предметом дослідження є процеси удосконалення депозитної діяльності в

банках України.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених у роботі завдань використані різноманітні загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: метод економічного аналізу (при дослідженні факторів впливу на процеси формування та реалізації механізму депозитної діяльності, оцінці динаміки та структури депозитної бази банків); метод групувань (при розробці класифікації депозитів); теоретичне узагальнення та порівняння, систематизація, формалізація (при вивченні суті та здійсненні класифікацій депозитів), метод графічного аналізу (для аналізу та узагальнення даних), статистичний і математичний методи (для аналізу фінансових показників діяльності банку), системний і комплексний підхід.

Інформаційна база роботи. Інформаційну базу дослідження складають законодавчі та нормативні акти Національного банку України, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, монографії та науково-аналітичні статті вітчизняних і зарубіжних авторів, матеріали міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференцій.

Наукова новизна дослідження полягає в подальшому розвитку теоретичних і науково-методичних положень формування та реалізації механізму депозитної політики банків і розробленні відповідних методичних підходів щодо його удосконалення з метою підвищення ефективності банківської депозитної діяльності. Безпосередньо в процесі дослідження одержано такі наукові результати:

- дістало подальшого розвитку визначення суті депозиту як економічної категорії, що виразилось в уточненні його змісту з економічної і правової точок зору. Запропоновано визначити депозит як сукупність економічних відносин, що виникають між економічними суб'єктами з приводу усіх можливих видів та форм внесення грошових коштів суб'єктами економіки на банківські рахунки незалежно від суми, терміну та виду валюти для зберігання на відповідних умовах – повернення в кінці терміну зберігання і, як правило, з виплатою процентів.

- визначено принципи функціонування механізму депозитної політики банку, Виходячи із характеру взаємовідносин банків із вкладниками, організації депозитної діяльності в банках, формування банківських депозитних ресурсів, методів управління процесом залучення депозитів, моніторингу і контролю за реалізацією депозитної політики банку;

- запропоновано систему показників для оцінки та аналізу депозитного портфеля банку, яка дає можливість оцінити рівень його стабільності та визначити напрями його оптимізації на перспективу;

- уперше запропоновано класифікацію зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на характер депозитної політики банків, яка, на відміну від чинних класифікацій, дає змогу врахувати вплив чинників мікро- і макросередовища банку;

- удосконалено заходи щодо активізації діяльності банківських інститутів на депозитному ринку через використання нових депозитних інструментів та підвищення привабливості вкладів шляхом раціонального поєднання цінових і нецінових методів маркетингової політики.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні та обґрунтуванні заходів депозитної політики в банках України та її ефективного використання в умовах вітчизняної економіки. Розроблені теоретичні та методичні положення можуть бути використані в роботі банківських установ при здійсненні ними депозитних операцій, Національним банком України в ході розроблення програм розвитку банківської системи, Міністерством фінансів України при розробленні відповідних документів та нормативних актів стосовно удосконалення депозитної діяльності банками України.

Структура роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 103 сторінок, у тому числі таблиць 3, рисунків 6, формул 11, список використаних джерел з 82 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1. Сутність та класифікація депозитних операцій комерційного банку

Банківські установи здійснюють комерційну та господарську діяльність, яка неможлива без залучення певної суми коштів, тобто ресурсів. Ресурсами комерційного банку вважають сукупність грошових коштів, що використовуються для здійснення ним активних операцій. Для розширення обсягів своєї діяльності та закріплення позицій на ринку банківських послуг банки повинні приділяти велику увагу процесу формування та вдосконалення ресурсів.

Всі фінансові ресурси банку, згідно існуючими у банківській практиці традиціями, поділяють на: власні, залучені та запозичені. Найбільш суттєвим джерелом формування та поповнення ресурсної бази комерційних банків виступають депозитні операції.

У економічній літературі різні автори по своєму трактують поняття «депозит». В.С. Котковський наводить наступне визначення : «депозит – це грошові кошти, які в готівковій чи безготівковій формі передані до комерційного банку власником чи третьою особою за дорученням і за рахунок власника для зберігання на певних умовах. Депозитом вважається будь-який відкритий клієнту в комерційному банку рахунок, на якому зберігаються його кошти» [27,с.63].

Згідно Закону України «Про банки та банківську діяльність», депозити (вклади) – це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору [56].

А.О. Єпіфанов розглядає депозитні операції, як операції щодо залучення вартостей в різних формах на депозитні рахунки, метою яких є залучення коштів для подальшого розміщення в активні операції та для поповнення ліквідності з метою розрахунків за зобов'язаннями [22].

Наведені та інші існуючі визначення поняття «депозит» дають змогу зробити такі висновки:

- у кожному визначенні предметом депозитної угоди є грошові кошти;
- грошові кошти можуть бути внесені до банківської установи як безпосередньо вкладником, так і третьою особою, у валюті України або в іноземній валюті;
- депозит може бути наданий не лише на визначений строк, а й на умовах отримання суми вкладу за першою вимогою чи інших умовах, що не суперечать чинному законодавству, зокрема за настання визначених обставин.

Необхідно визначитись з поняттями «вклад» і «депозит». Поняття «банківський депозит» часто використовується у випадку коли вкладником є юридична особа; коли предметом банківських депозитів є не лише грошові кошти, а й цінні папери; коли йдеться про грошові кошти, внесені до банку на чітко визначений строк. Тому, слід мати на увазі, що згідно з чинним законодавством України терміни «депозит» і «вклад» є тотожними.

Суб'єктами депозитних відносин виступають:

- комерційні банки як позичальники;
- підприємства, банки та інші кредитні установи, фізичні особи – власники коштів як кредитори.

Об'єктом депозитних операцій є грошові кошти, які залучаються банківською установою на певний час та вносяться на депозитні рахунки в банк. Ці кошти передані на умовах, визначених двосторонньою угодою.

Найповніше сутність депозиту розкриває його класифікація за різними ознаками. Одні з класифікаційних ознак депозиту з'явилися давно, пройшли певну апробацію практикою і стали класичними для банків країн з розвиненою ринковою економікою. Інші ознаки, у зв'язку з розвитком і вдосконаленням банківської практики, виникли недавно. За незначних змін умов класичних видів вкладів з'являються нові, які повніше враховують потреби вкладників. Тому, ні в економічній літературі, ні в чинному законодавстві України чіткої та повної класифікації банківських депозитів немає.

Розглянемо окремі ознаки класифікації банківських депозитів, що суттєво

впливають на організацію залучення банками грошових коштів юридичних і фізичних осіб:

1. Залежно від категорії вкладника:

- вклади фізичних осіб;
- вклади юридичних осіб.

Категорії вкладників за своїм складом є неоднорідними, тому їх можна класифікувати за формою власності, видом підприємства, резидентністю, організаційно-правовими формами підприємств, галуззю економіки, видом економічної діяльності тощо.

2. Стосовно секторів економіки розрізняють депозити:

- фінансових корпорацій;
- не фінансових корпорацій;
- органів державного управління та підвідомчих їм некомерційних організацій, яку утримуються за рахунок бюджету;
- домашніх господарств; некомерційних організацій, які обслуговують домашні господарства [27,с.65].

Залежно від форми власності виділяють депозити, що належать вкладникам з державною і недержавною формами власності.

Зважаючи на вид підприємства, розрізняють вклади підприємств: приватних; колективних; господарських товариств; комунальних; державних; підприємств на власності об'єднання громадян [27,с.67].

За належністю вкладника до певної галузі економіки вирізняють депозити підприємств: сільського господарства, транспорту, будівництва, промисловості, торгівлі, освіти, культури та мистецтва тощо. Це дає змогу комерційним банкам урахувати особливості кругообігу обігових коштів вкладника, оподаткування тощо.

3. За ознакою резидентності депозити розрізняють:

- вклади резидентів;
- вклади нерезидентів.

4. З огляду на спосіб оформлення вкладу розрізняють вклади:

- депозити оформлені шляхом укладення договору банківського

вкладу;

- шляхом видачі ощадного чи депозитного сертифіката.

5. За характером розпорядження вклади поділяють на:

- іменні, тобто такі, що належать певній особі;
- на пред'явника (анонімні) – вклади, для внесення та вилучення коштів яких не потрібні ніякі відомості про вкладника і зразок його підпису;
- кодовані – за ними операції здійснюються за допомогою підпису-коду, встановленого самим вкладником.

Документи, за якими може бути ідентифікована особа вкладника, зберігаються в сейфі відповідного працівника банку, доступ до якого мають лише вповноважені особи банку [27,с.67].

6. Залежно від можливості одержання вкладником додаткових послуг і пільг від розміщення коштів на депозит розрізняють:

- чисті вклади – вкладник не отримує ніяких додаткових послуг чи пільг;
- вклади з правом одержання пільгового кредиту або використання вкладу як застави;
- вклади з можливістю одержання додаткових безоплатних послуг;
- вклади з іншими пільгами та послугами, що зазначені в договорі банківського вкладу.

7. Залежно від виду валюти, в якій залучаються кошти на депозит:

- вклади в національній валюті;
- вклади в іноземній валюті.

8. Виходячи із можливостей капіталізації нарахованих процентів виокремлюють:

- депозити з нарахуванням простих процентів;
- депозити з нарахуванням складних процентів.

Найбільш поширеними і традиційними є депозити, за якими нараховуються прості проценти, хоча комерційні банки залежно від ситуації на грошовому ринку здійснюють нарахування і виплату вкладникам складних процентів.

9. За характером визначення розміру процента вклади бувають:

- з фіксованою процентною ставкою;
- з плаваючою процентною ставкою;
- безпроцентні вклади.

Найпоширенішими є вклади з фіксованою процентною ставкою, адже використання банками депозитів з плаваючою ставкою більш ризиковане, потребує наявності висококваліфікованих спеціалістів, уміння прогнозувати ситуацію в економіці та на грошовому ринку тощо.

10. Залежно від періодичності виплати процентів закладами розрізняють:

- депозити з виплатою процентів за період, тобто через певний час після залучення банками коштів;
- авансом, тобто водночас із внесенням коштів на депозит;
- за запитом, тобто у зв'язку із закриттям депозитного рахунку.

11. За характером вилучення коштів депозити поділяються на такі:

- з попереднім повідомленням про вилучення;
- без попереднього повідомлення про вилучення.

Вилучення коштів з попереднім повідомленням обумовлюється в депозитному договорі, причому переважно за строковимикладами [27,с.67].

12. За формою, в якій вкладник одержує дохід від депозитного розміщення коштів, вирізняють вклади:

- депозит з доходами в грошовій формі;
- депозит з доходами в грошово-речовій формі.

У першому випадку вкладник одержує дохід у вигляді депозитного процента в грошовій формі, у другому – проценти виплачуються як грошима, так і товарами, що користуються підвищеним попитом у населення. Іноді окремі банки з метою розширення клієнтської бази пропонують клієнтам «додатковий» дохід у вигляді проведення розіграшів призів за номерами депозитних угод.

13. Виходячи з оподаткування доходів закладами розрізняють:

- неоподатковані вклади – податки з одержаних доходів вкладником не сплачуються;
- оподатковані вклади – податки сплачуються згідно з чинним

законодавством.

Оподаткування доходів за депозитами негативно впливає на діяльність банку щодо залучення коштів та на спроможність здійснювати депозитні операції клієнтом. Це може спричинити до підвищення банком депозитного процента, а відповідно й розміру плати за операції чи послуги надані банком. Тому, банки і клієнти починають пошуки шляхів уникнення чи зменшення втрат від оподаткування, розробляючи нові чи вдосконалюючи існуючі фінансові інструменти [27,с.67].

14. Зважаючи на вік вкладника, розрізняють вклади:

- на дітей (осіб до 16 років);
- молодіжні (осіб від 16 років до 28 років);
- осіб зрілого віку (від 28 до 45 років);
- осіб передпенсійного віку (від 45 років до 55–60 років);
- осіб пенсійного віку.

Розподіл вкладників за віковим критерієм дає змогу комерційним банкам враховувати особливості кожної з груп. Звичайно, розподіл є умовним, оскільки кожна вікова група має свої потреби, смаки, вподобання, які можуть суттєво різнитися за рівнем доходів, сімейним станом, освітою, професійним статусом тощо.

15. Залежно від строку та порядку вилучення коштів розрізняють депозити:

- до запитання (на вимогу);
- строкові.

Депозити до запитання – це кошти, що надійшли на рахунок без визначеного строку погашення, поповнюються і використовуються в Залежності від потреб власника рахунку, причому як частково, так і повністю, у готівковій чи безготівковій формі.

Вклади на вимогу розміщуються в банках на поточних і контокорентних рахунках і призначені для здійснення розрахункових операцій. Клієнти банку не в повній мірі використовують кошти на депозитних рахунках, в результаті чого на них стабільно є певний залишок коштів, що дозволяє банкам використовувати їх

для здійснення активних операцій.

До депозитів до запитання відносять: залишки коштів на поточних рахунках; кошти на коррахунках інших банків; вклади населення до запитання; кошти місцевих бюджетів та позабюджетних фондів.

Особливостями депозитного рахунку до запитання є:

- внесення коштів та їх зняття може здійснюватись у будь-який час як частинами, так і повністю;
- кошти можуть бути зняті власником рахунку як у готівковій, так і у безготівковій формі;
- відсоток за депозитом є дуже низьким, або ж зовсім не виплачується;
- клієнт сплачує банківській установі комісійні за користування рахунком у вигляді фіксованої місячної плати, або при виписуванні платіжного документа.

Дохід від комісійних зборів не завжди покриває витрати за обслуговування депозитів до запитання. Проте, банки зацікавлені залучати кошти на ці рахунки, адже клієнти не в повній мірі використовують кошти, що дає можливість для банку використовувати їх для короткострокового кредитування і отримання доходу, а також, стимулюючи приріст вкладів до запитання, банки підвищують якість обслуговування клієнтів і пропонують їм додаткові послуги.

Строкові депозити – це кошти, що зберігаються на окремих депозитних рахунках у банку протягом строку, який визначається у депозитній угоді. Такі строкові депозити відкриваються усім клієнтам банку: суб'єктам господарської діяльності, центральним і місцевим органам влади, комерційним банкам і приватним особам [27,с.72].

Строкові депозити мають такі особливості:

- чітко встановлений строк зберігання коштів;
- строкові депозити оформляються депозитною угодою, де вказані всі права та обов'язки сторін;
- кошти на рахунку не використовуються для здійснення поточних платежів;
- при достроковому вилученні коштів з депозиту банк застосовує щодо

клієнта штрафні санкції [27,с.72].

За строковим депозитами надається високий процент, який залежить від терміну вкладу, виду депозиту, облікової ставки НБУ, загальної динаміки процентних ставок грошового ринку та інших факторів. Відсоток за строковими депозитами повинен не перевищувати величину облікової ставки НБУ. Важливим фактором при встановленні процентної ставки є термін, на який розміщені кошти. Чим триваліший термін зберігання коштів на депозиті, тим вища процентна ставка.

Однією із форм строкових депозитів є сертифікати, які бувають депозитними та ощадними. Депозитні сертифікати використовуються на надання послуг юридичним особам, а ощадні – фізичним.

Перевагою строкових депозитів для клієнтів є отримання високого відсотка, а для банку – можливість використовувати прогнозовані ресурси для кредитування.

Недоліком строкових вкладів для клієнтів є низька їх ліквідність і неможливість використання для розрахункових платежів, а також для отримання готівки.

Отже, залучення комерційними банками ресурсів із депозитних джерел передбачає використання різних видів депозитних рахунків та проведення депозитних операцій. Тому, депозитні операції банків займають важливе місце у діяльності банку, адже вони є головним джерелом проведення активних і, перш за все, це є вид пасивної операції банку. За допомогою проведення депозитних операцій банк забезпечує свою ліквідність; прискорюються безготівкові розрахунки. Ресурси, сформовані за рахунок депозитних операцій, значно дешевші міжбанківських кредитів.

1.2. Роль депозитних операцій у формуванні ресурсної бази банківської системи України

Банківська система покликана мобілізувати фінансові ресурси економіки та перетворювати їх на дієвий капітал, що приносить дохід. Основне завдання, яке стоїть сьогодні перед вітчизняними банківськими установами, полягає в

ефективному управлінні банківськими ресурсами. Якість управління пасивними операціями значною мірою залежить від вирішення комплексної проблеми формування ефективної політики ресурсного забезпечення банківської діяльності та розробки механізмів її реалізації [24].

Кошти, залучені в банківську систему України – це запорука розвитку виробництва, малого і середнього бізнесу, який потребує банківських кредитів та інвестицій. Стабільне функціонування та подальший розвиток банківської системи України перебувають у тісному взаємозв'язку із збільшенням обсягів банківських ресурсів.

Спроможність банками здійснювати активні операції та надавати послуги залежить від того, наскільки банківські установи приділятимуть увагу щодо формування ресурсів. Тому, важливим напрямом покращення фінансової стійкості банківської системи та розширення масштабів її діяльності є зростання рівня концентрації грошових ресурсів населення у банківських установах.

Залучені та запозичені кошти займають більшу частину банківських ресурсів та у кілька разів перевищують власні кошти банку, фактично вони є основним джерелом формування ресурсів комерційного банку. Розвиток ринкових відносин призвів до появи нових, не традиційних для старої банківської системи способів акумуляції тимчасово вільних коштів фізичних і юридичних осіб.

Структура ресурсів для окремих комерційних банків є індивідуальною. Так, універсальні комерційні банки, які надають переважно короткострокові кредити, використовують короткотермінові депозити, а іпотечні банки, які займаються довгостроковим кредитуванням під заклад нерухомості, мобілізують кошти шляхом випуску та реалізації довгострокових зобов'язань.

Наслідки світової фінансової кризи значно обмежили можливості українських банків щодо збільшення обсягу пасивів. Так, депозитні операції стали чи не єдиним джерелом поповнення ресурсної бази банків [24].

Аналізуючи залучений капітал банків, важливо дослідити джерела формування депозитної бази у розрізі вкладників (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Депозити, залучені банками України у розрізі вкладників [55]

Категорії вкладників:	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Фізичні особи	53,53 %	53,21 %	51,22 %	53,21 %	59,25 %	56,13 %
Суб'єкти господарювання	32,27 %	30,41 %	27,79 %	23,56 %	25,01 %	27,63 %
Органи державної влади	0,83 %	1,32 %	0,60 %	2,13 %	0,89 %	0,70 %
Фінансові корпорації	4,30 %	4,88 %	4,54 %	3,88 %	4,1 %	3,94 %
Некомерційні організації	0,5 %	0,5 %	0,44 %	0,46 %	0,49 %	0,46 %
Інші банки	4,47 %	4,47 %	4,82 %	6,66 %	4,68 %	5,07 %
нерезиденти	4,11 %	5,20 %	10,61 %	10,09 %	5,58 %	6,01 %

Очевидно, що протягом аналізованого періоду у структурі вкладів суттєво переважають депозити фізичних осіб та суб'єктів господарювання. Їх значення для ресурсного забезпечення банків важко переоцінити, оскільки саме вони є основними джерелами банківських ресурсів.

Як бачимо, частка депозитів фізичних осіб становить понад половину загального обсягу депозитів і наразі складає близько 56 %. Вклади суб'єктів господарювання є менш стабільними. Не останню роль у цьому відіграла фінансова криза 2008 – 2009 років. Саме тому цей період характеризується зменшенням обсягу вкладів суб'єктів господарювання, що стало наслідком зниження ділової активності підприємств, що, у свою чергу, призвело до закриття поточних та депозитних рахунків [24].

Комерційні банки в умовах конкурентної боротьби на ринку кредитних ресурсів повинні постійно дбати як про кількісний, так і про якісне поліпшення своїх депозитів, адже, вклади населення та депозити юридичних осіб це той ресурсний фундамент, на який опирається комерційний банк у своїй діяльності. Банківські установи використовують для цього різні методи (відсоткову ставку, послуги та пільги вкладникам). При цьому, всі банки повинні дотримуватись основних принципів організації депозитних операцій, які полягають в

наступному:

- депозитні операції повинні створювати умови для одержання прибутку чи сприяти отриманню прибутку в майбутньому;
- умови депозитних угод повинні бути різноманітними та взаємовигідними як для банку так і для різних груп клієнтів;
- терміни і суми депозитних та кредитних операцій повинні бути погоджені та взаємозв'язані;
- особливу увагу під час організації депозитних операцій слід приділяти строковим вкладом;
- організовуючи депозитні і кредитні операції, банк повинен прагнути до мінімізації своїх вільних ресурсів;
- банківські установи повинні приділяти увагу щодо розвитку банківських послуг та сприяти залученню депозитів [24].

Таким чином, дотримуючись основних принципів організації депозитних операцій, банки зможуть підтримувати свою ліквідність та отримувати прибутки.

Банківські установи за користування тимчасово вільними коштами клієнтів платять депозитний відсоток. Його рівень має істотний вплив на встановлення відсотка за кредит. Процентна політика – один з найважливіших засобів конкурентної боротьби між банками за залучення ресурсів. Банки самостійно визначають рівень депозитних відсоткових ставок, Виходячи з розробленої депозитної політики. На рівень депозитних ставок впливають такі чинники:

- попит на кредитні ресурси;
- стан грошового ринку;
- рівень інфляції;
- ставка рефінансування;
- строки залучення ресурсів;
- дотримання клієнтом умов договору щодо термінів;
- режим функціонування рахунку;
- характер клієнтів.

Сьогодні, у банківській практиці використовують різноманітні вклади і депозитні рахунки для того, щоб банківські установи в умовах високого рівня

конкуренції найповніше задовольнити попит різних груп клієнтів на банківські послуги і залучити їх заощадження та вільні грошові кошти на банківські рахунки.

Конкуренція на ринку позичкових капіталів змушує банки шукати нові форми і способи залучення депозитів, постійно розширювати коло депозитних послуг, впроваджувати нові програми. Якщо наявних залучених коштів недостатньо, то банк вдається до запозичення ресурсів. У цьому випадку банк виступає ініціатором операції, тоді як депозитне залучення коштів значною мірою залежить від клієнтів з огляду на їх потреби та можливості [24].

У формуванні депозитних ресурсів комерційного банку важливу роль відіграє їхнє управління. Стратегічні інструменти управління банку спрямовані на зміцнення його позицій на депозитному ринку, що передбачає врахування всього комплексу чинників, які створюють сприятливе зовнішнє середовище для банківської діяльності. Тактичні інструменти управління включають заходи поліпшення внутрішньої організації депозитної роботи: вдосконалення правил і порядку здійснення депозитних угод, пошук нових форм роботи з клієнтами, поліпшення роботи персоналу банку, який займається пасивними операціями, зменшення ймовірності ризику та нераціональних рішень тощо.

Ефективне формування та управління депозитними операціями створює умови для оптимального ресурсного регулювання в комерційному банку. Вміле маневрування ресурсами є важливим показником професіоналізму банківського персоналу. Гарантією успішного управління депозитними операціями є взаємовигідні відносини між банком і клієнтом. Для збільшення депозитних залучень, банк повинен ретельно і постійно вивчати інтереси і запити вкладників.

Отже, для комерційних банків депозитні ресурси – головний і одночасно найдешевший вид ресурсів. Збільшення частки даного елемента в ресурсній базі зменшує процентні витрати, однак висока їх частка послабляє ліквідність банку. Тому, банківські установи повинні володіти сукупністю ресурсів, достатніх як для кредитування поточних потреб суб'єктів господарської діяльності, так і для фінансування інвестиційної діяльності, формування відповідних резервів і підтримки власної ліквідності.

1.3. Депозитна політика банку та інструменти її реалізації

В Україні особливого значення набуває підвищення ефективності функціонування ринкової інфраструктури, що вимагає кардинальних якісних перетворень у банківській сфері, а відповідно, реалізації адекватної політики комерційними банками. Перехід від адміністративно-командних методів управління банківською системою до економічних посилює роль конкуренції та зумовлює необхідність врахування потреб клієнтів грошово-кредитного ринку, розробки та реалізації ефективної депозитної і кредитної політики. Раціональний розподіл фінансових ресурсів шляхом акумулювання тимчасово вільних коштів суб'єктів господарювання й населення, а також їх спрямування в кредитно-інвестиційний процес є однією з основних та важливих функцій банківської системи.

Депозитна політика – це комплекс заходів комерційного банку з формування портфеля депозитних послуг, різноманітних форм і методів здійснення цих методів, визначення його конкурентних позицій по даному сегменті ринку та забезпечення стійкості й надійності ресурсної бази [77,с. 84].

Оптимізація депозитної політики банку – складне багатофакторне завдання, основою вирішення якого має бути врахування інтересів економіки країни в цілому, комерційного банку як суб'єкта економіки, клієнта й персоналу банку зокрема. Очевидно, що зазначені інтереси не завжди співпадають. І саме оптимальна депозитна політика передбачає, насамперед, узгодження їх інтересів. Окрім цього, депозитна політика має бути підпорядкована оптимальному співвідношенню ліквідності, дохідності та ризику [1, с.1].

Депозитна політика є складним економічним явищем, суть якого необхідно розглядати як у широкому, так і у вузькому значеннях. У широкому розумінні депозитну політику комерційного банку характеризують як стратегію і тактику банку при його діяльності щодо залучення ресурсів із метою повернення, а також при організації та управлінні депозитним процесом. Під депозитною політикою у вузькому значенні розуміють стратегію і тактику банку в частині організації депозитного процесу з метою забезпечення його ліквідності.

Варто зазначити, що немає єдиної депозитної політики для всіх банківських установ, кожен банк визначає свою власну депозитну політику з огляду на економічну, політичну та соціальну ситуацію в сфері своєї діяльності. Сукупний ризик діяльності банківської установи значно підвищується, якщо банк не має депозитної політики, або здійснює депозитну політику невисокої якості, або не зміг довести її основні положення до відома конкретних виконавців, ставлячи тим самим під сумнів можливість її реалізації.

Процес формування депозитної політики банку складається з таких етапів:

- визначення параметрів депозитної політики банку відповідно до напрямів його діяльності;
- визначення напрямів депозитної діяльності та джерел формування депозитних ресурсів банку;
- розробка проекту меморандуму депозитної політики комерційного банку;
- оцінка та аналіз підрозділів проекту, відповідальними за реалізацію депозитної політики, та внесення відповідних зауважень, пропозицій, коректив;
- затвердження остаточного варіанта депозитної політики банку;
- запровадження політики в діяльність банку;
- контроль за дотриманням виконання депозитної політики банку;
- здійснення корегування депозитної політики банку.

Формування чіткої та гнучкої депозитної політики банку є необхідною умовою раціональної організації діяльності банку у сфері залучення вкладів та відповідних відносин між банком та його вкладниками, що визначається перш за все правильною постановкою мети і стратегічних цілей депозитної політики банку, пріоритетів в обслуговуванні перспективних груп вкладників та використанні адекватних видів депозитних послуг як кінцевого банківського продукту, а також розробкою всіх необхідних технологічних процедур у формі спеціального алгоритму дій і заходів банківського персоналу та їх професійних обов'язків і повноважень у прийнятті рішень, що стосуються проведення депозитних операцій. Як детальний план дій депозитна політика банку виступає вихідним моментом організації практичної депозитної діяльності банку.

Основною метою здійснення депозитної політики є залучення якнайбільшого обсягу депозитних ресурсів за найнижчою ціною. Досягнення цієї мети сприяє створенню необхідних передумов для досягнення основної мети діяльності будь-якого банку – одержання максимального прибутку. Таким чином, депозитна політика банку є складовою частиною банківської стратегії, яку реалізують через механізм фінансового менеджменту банку [1, с.1].

Для реалізації мети депозитної політики комерційні банки повинні виконувати певні завдання, а саме:

- в процесі проведення депозитних операцій сприяти отриманню прибутку або створенню умов для отримання прибутку в майбутньому;
- підтримувати ліквідність банку на необхідному рівні;
- здійснювати диверсифікацію суб'єктів депозитних операцій і поєднувати різні форми депозитів;
- залучати необхідний обсяг ресурсів на тривалий термін;
- створювати умови для підтримання стабільності депозитних коштів в перспективі;
- мінімізувати обсяг вільних коштів на депозитних рахунках;
- підтримувати взаємозв'язок і взаємну узгодженість між депозитними операціями та операціями з надання кредитів за сумами і термінами депозитів та кредитних вкладень;
- здійснювати гнучку процентну політику;
- розробляти шляхи зменшення процентних витрат за залученими ресурсами;
- постійно здійснювати розвиток банківських послуг та підвищувати якість й культуру обслуговування клієнтів.

Значний вплив у визначенні депозитної політики має грошово-кредитна та фіскальна політики держави. НБУ здійснює державну політику, використовуючи загальні та селективні методи грошово-кредитного регулювання економіки: зміну офіційної облікової ставки, встановлення норм та нормативів діяльності банків, проведення операцій на відкритому ринку з валютою та цінними паперами.

Виконуючи завдання депозитної політики комерційні банки повинні враховувати багато факторів, які можна поділити на: зовнішні – макроекономічні, тобто стан ринку, на якому функціонує банк, ризики, рівень інфляції, попит на банківські послуги, конкуренція тощо, та внутрішні – мікроекономічні, це прибутковість, ліквідність, упровадження нових видів операцій, розширення клієнтури, завоювання нових ринків тощо [3,с.149].

Вплив макроекономічних факторів на здійснення депозитної політики банку має важливе значення для формування позичкового капіталу. Банки відіграють надзвичайно важливу роль у перерозподілі тимчасово вільних коштів одних суб'єктів господарювання між іншими суб'єктами господарювання, в яких виникає потреба мобілізації додаткового капіталу. Тому, ефективне проведення депозитної політики надає можливість залучати достатню кількість грошових ресурсів на депозитному ринку для поповнення ресурсної бази того чи іншого банку зокрема, і банківської системи взагалі, та стимулювати збільшення самого депозитного ринку країни, а отже, вирішити одне з найважливіших завдань соціально-економічного розвитку держави – формування необхідних інвестиційних ресурсів.

На мікроекономічному рівні здійснення депозитної політики забезпечує стабільність та стійкість банку, його рентабельність, ліквідність та надійність, а також впорядкування своєї діяльності, що б відповідала потребам клієнтів.

Здійснюючи депозитну політику комерційний банк повинен дотримуватись певних загальних критеріїв, а саме:

- зв'язок депозитних, кредитних та інших операцій банку між собою для підтримки його стабільності, надійності та фінансової стійкості;
- сегментування депозитного портфеля (за клієнтами, послугами, ринками);
- диверсифікація ресурсів банку з метою мінімізації ризику;
- конкурентоспроможність банківських депозитних продуктів;
- диференційований підхід до різних груп клієнтів [49,с.169].

Депозитна політика є важливою складовою стратегії банку в управлінні активами та пасивами, оскільки сприяє формуванню коштів для проведення

активних операцій з метою отримання прибутку. Тому можна стверджувати, що банківський прибуток починає формуватися на етапі реалізації депозитної політики комерційного банку. Досягнення мети отримання максимального прибутку залежить від обсягу та ціни залучення різноманітних видів депозитів від усіх категорій клієнтів [78,с.85].

Обов'язковою умовою проведення депозитних операцій є принцип ліквідності. Зумовлено це тим, що розміри та структура пасивів банку визначають його можливості щодо проведення активних операцій як за ступенем ризику, так і терміном укладення коштів. У свою чергу, характер активних операцій потребує формування адекватної ресурсної підтримки. При такому підході первинну роль відіграють структура й розміри ресурсів банку, в тому числі депозитних.

Принцип стійкості ресурсної бази потребує від банку більше уваги приділяти надійним ресурсним джерелам, до яких насамперед належать строкові депозити. Завдяки цим депозитам банки можуть вільно маневрувати залученими ресурсами у межах визначеного терміну за умови адекватного резервування. Світовий досвід переконує, що найстійкішим ресурсом для банку є депозити фізичних осіб, по яких спостерігається значно менший рух коштів, на відміну від депозитів юридичних осіб [78,с.85].

Депозитна політика повинна максимально задовольняти різноманітні цільові потреби клієнтів шляхом розробки і впровадження модифікацій окремих депозитів. Це дасть змогу залучати більшу кількість клієнтів, завойовувати нові сегменти ринку й проводити успішну конкурентну боротьбу.

Важливим чинником успішності депозитної політики банку вважають процентну політику. Об'єктами цінової політики у сфері депозитної діяльності є:

- розміри процентних ставок;
- мінімальна сума відкриття депозитного рахунка;
- умови нарахування і сплати процентів;
- можливості встановлення індивідуальних процентних ставок для окремих категорій клієнтів.

Від цінових параметрів депозитів конкурентне середовище потребує такої самої гнучкості, як і від асортименту послуг, тобто ціни на депозитні продукти

мають постійно реагувати на ринкові зміни [78,с.86].

Депозитний продукт, що розроблений із максимальним урахуванням ринкових вимог, не може бути реалізований сам по собі, тому, необхідно розробити зважену збутову політику, яка б передбачала можливість комплексного обслуговування клієнтури, пакетування банківських продуктів, спільний збут тощо.

Жорстка боротьба банків за клієнтів змушує їх звертатися до детального аналізу депозитної політики, який необхідно здійснювати за напрямками: потреби клієнта, депозитні політики конкурентів, окремий депозитний продукт, взаємини банку з клієнтами та імідж. Дослідження кожної сфери потребує використання відповідного маркетингового інструменту.

Аналізуючи потреби клієнтів банки застосовують комплексне поєднання SWOT-аналізу та геп-аналізу, що дає змогу виявляти сильні й слабкі сторони депозитної політики банку, аналізувати відповідність потреб клієнтів з можливостями банку, розробляти заходи щодо усунення визначених проблемних зон.

Здійснюючи аналіз досвіду конкурентів рекомендовано застосовувати інструмент бенчмаркінгу, метою якого є виявлення ефективніших депозитних політик банків-конкурентів та використання їхнього кращого досвіду в процесі розроблення та реалізації власної депозитної стратегії.

Конкурентоспроможність депозитного продукту оцінюють на основі розрахунку кількісних і якісних показників. При кількісному аналізі доцільною є орієнтація на номінальну процентну ставку, а при якісному аналізі – на найвпливовіші якісні характеристики кращого конкурентного продукту. При визначенні ступеня взаємин банку з клієнтом слід застосовувати CRM-технології, які створюють умови для отримання автоматизованих даних про клієнтів банку, формування клієнтської бази даних, сегментування клієнтів, формування відповідних депозитних продуктів для кожного виду сегмента [23,с.79].

Оцінка іміджу банківської установи, яку здійснюють на основі методів брендінгу, надає інформацію щодо відповідності стратегії бренду загальній банківській стратегії, наявності конкурентних брендів та визначення їхніх

порівняльних переваг, оцінки бренду клієнтами, а також результатів використання таких маркетингових інструментів, як реклама, зв'язки з громадськістю та інформаційний супровід. Комплексне застосування зазначених маркетингових інструментів дасть банкові змогу ефективно управляти клієнтською складовою депозитної політики.

Невід'ємною складовою процесу формування та реалізації депозитної політики є аналіз, що становить сукупність підходів, прийомів та методів щодо визначення поточних і минулих результатів для оцінки ефективності депозитної політики банку.

Напрямами аналізу депозитної політики є:

- аналіз депозитного ринку;
- оцінка конкурентоспроможності депозитної політики;
- виявлення цільових ринків для мінімізації депозитного ризику;
- аналіз витрат у процесі залучення коштів;
- виявлення шляхів оптимізації депозитного і кредитного портфеля;
- сегментування депозитного портфеля за клієнтами, продуктами та ризиками;
- аналіз врахування концепції життєвого циклу в процесі формування структури вкладів за депозитним портфелем у цілому.

Необхідно враховувати, що ефективність депозитної політики неможливо визначити абсолютно точно. Умовність показників ефективності депозитної політики є наслідком використання банком усіх грошових коштів, що перебувають на кореспондентському рахунку, застосування поряд із залученими та позиченими коштами власних коштів, наявності кредиторської заборгованості та інших пасивів. Також, визначення ефективності депозитної політики ускладнюють такі особливості активних операцій, як їх короткотерміновість і маневреність, у зв'язку з чим у ті або інші періоди може виникнути потреба в значних кредитних ресурсах. Окрім того, розкрити сутність депозитної політики і визначити вимоги до неї неможливо без урахування вимог кредитної політики. Сутність депозитів полягає у забезпеченні ефективності діяльності різних галузей економіки, куди спрямовують залучені банком ресурси у вигляді позик. Цю

споживчу вартість банк завжди розміщує на умовах збереження, збільшення та повернення з приростом. Тому, банківська установа повинна ефективно використовувати залучені кошти, щоб вони були не тільки збережені, а й повернені з приростом (деPOSITним процентом), який становить частку загального приросту авансованої вартості (позичкового відсотка) [23,с.79].

Контроль за впровадженням депозитної політики спрямований на оперативне та своєчасне виявлення відхилень фактичних результатів реалізації депозитної політики від запланованих. За рахунок виявлених відхилень банк приймає оперативні управлінські рішення, що забезпечують нормалізацію його діяльності.

Фінансово-економічна криза 2008–2009 рр. істотно погіршила умови банківської діяльності в Україні. Одним із уроків кризи стало надмірне використання банками іноземних запозичень для формування своїх ресурсів, що призвело до розбалансованості ресурсної бази і диспропорційності у використанні її для кредитування реального й споживчого секторів економіки. Ці фактори призвели до глибшої банківської кризи в Україні порівняно з іншими країнами. Зокрема, істотно погіршилася довіра до банків з боку населення та інших учасників грошового ринку, стрімко «схудли» кредитні портфелі банків, ускладнився пошук кредитоспроможних позичальників для нових кредитів, упала інвестиційна привабливість банків для вітчизняних та іноземних інвесторів, знизилася прибутковість банківського бізнесу тощо. За таких умов підвищення ефективності депозитної політики і забезпечення її стабільності ускладнились і набули вкрай важливого значення [8,с.91].

Банківські установи для стабілізації своєї діяльності в післякризовий період повинні дотримуватись методів економічного банківського бізнесу, що базується на стратегії зниження витрат. Нинішній механізм розроблення і втілення депозитної політики на рівні банків не сповна відповідає сучасним вимогам банківської діяльності, адже навіть із урахуванням високого професіоналізму менеджерів і застосування сучасних рекомендацій щодо ведення фінансових справ все ще залишається значний ступінь ризику. Також необхідно враховувати, що Україна визначила для себе євроінтеграційний курс,

що представляє собою розширення присутності закордонних фінансових установ. Українські фінансові компанії вимушені вступати в жорстку конкурентну боротьбу, виграти яку можна тільки завдяки: створенні достатньої наукової бази, необхідної для здійснення депозитної політики; підготовці наукових кадрів, спроможних впроваджувати власні розробки з урахуванням особливостей України; наявності надійної системи комунікації банків із громадськістю; підвищенню рівня банківських знань у населення; формуванню відповідального підходу політиків до проголошення різного роду заяв, що стосуються депозитної політики банків тощо.

Для підвищення ефективності депозитної політики банку одним із найкращих для вітчизняних банківських установ є ліберально-демократичний підхід. Він розроблений Всесвітнім банком спільно з канадськими вченими та зводиться до того, що проблема підвищення ефективності ресурсного забезпечення банків є наслідком ринкової незрілості економіки. Наявні проблеми розв'яжуться самі собою в міру просування ринкових реформ, нормалізації ситуації у сфері оподаткування і загального поліпшення умов інвестиційного клімату в Україні [78, с. 23].

Підвищення ефективності депозитної політики банків України неможливе без удосконалення банківського законодавства, а саме:

1. Прийняття Верховною Радою України Закону «Про ощадну справу», що дасть змогу забезпечити правову основу його організації і розвитку з урахуванням сучасних вимог.

2. Банківське законодавство повинно охоплювати всі форми відносин банків з органами державної влади та управління, з НБУ, а також між собою та клієнтурою. Банківські закони повинні мати характер прямої дії для того, щоб мінімізувати втручання органів управління у діяльність банків.

3. Необхідно вдосконалювати умови банківського ліцензування з метою усунення монополізму в діяльності банків, а також вирівнювання умов конкуренції між ними.

4. Вдосконалюючи податкове законодавство потрібно враховувати специфіку банківського сектору і зацікавити його в розширенні своєї

діяльності, тому що створення ефективної системи оподаткування є важливим напрямом регулювання банківського сектору.

Окрім того, НБУ необхідно звернути увагу на створення економічних передумов для активізації процесу залучення довготермінових коштів населення. Тому актуальним є питання нарощування капіталу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Способи розв'язання даної проблеми полягають у наступному:

- потрібно збільшити кількість джерел формування коштів фонду, а також встановити норму відрахувань і для НБУ;
- кошти Фонду гарантування вкладів фізичних осіб можуть бути розміщені не тільки в державні, а й в іпотечні цінні папери;
- необхідно впровадити диференційовані ставки за вкладами банків до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб [36,с.185].

Пріоритетним напрямом підвищення ефективності депозитної політики банку є вдосконалення структури банківського сектору і розвиток внутрігалузевої конкуренції. Органам нагляду і регулювання необхідно стимулювати банківські установи щодо їх злиття та поглинання для підвищення рівня конкуренції на окремих сегментах фінансового ринку, а саме на ринку депозитних ресурсів. Крім того, НБУ має сприяти створенню корпоративних пенсійних фондів як інструменту депозитної політики та інститутів забезпечення економіки порівняно дешевими довготерміновими фінансовими ресурсами.

Стосовно ставок за депозитними операціями, то вони в Україні однозначно мають знижуватися. Для економічно розвиненої країни є ненормальним явищем коли вигідніше відкривати депозит, аніж займатися підприємницькою діяльністю. Сутність депозитних вкладень полягає у перенесенні вартості грошей у часі, а не отриманні доходу. Теоретично, ставка за депозитом не має перевищувати рівень інфляції у країні. Понизити процентні ставки вдасться тільки тоді, коли рівень інфляції буде достатньо низьким, а національна грошова одиниця – стабільною [78,с. 23].

Підсумовуючи викладене, основними рекомендаціями і напрямами, щодо

підвищення ефективності проведення депозитної політики банку є:

- розвиток депозитних операцій на основі впровадження нової техніки і технології банківського обслуговування;
- активне використання процентної політики як методу стимулювання розміщення коштів на різні види депозитів;
- розширення практики залучення коштів клієнтів на ощадні вклади, тому що вони є найстійкішою частиною мобілізованих банком ресурсів;
- вдосконалення банківського законодавства;
- використання у вітчизняних умовах досвіду банків економічно розвинених країн, що стосується відкриття різного роду СМА-, АТS-рахунків і деяких інших видів депозитів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

У ринковій економіці банківські установи виконують роль фінансових посередників, що дає змогу залучати великі суми вільних грошових капіталів і заощаджень, вкладаючи їх у різні види активів, які приносять дохід. Специфікою банківської діяльності є те, що банк оперує переважно залученими коштами, тобто чужими грошима. Залучений капітал є найбільшою частиною зобов'язань банку – це депозити юридичних та фізичних осіб.

Узагальнено депозит можна охарактеризувати як грошові кошти фізичних і юридичних осіб, які розміщені на тимчасове зберігання в банк. Їх можна класифікувати за різними ознаками, але найбільш поширеною є поділ депозитів на строкові та депозити до запитання. Залучення коштів на депозит здійснюється за певною відсотковою ставкою, яка може розраховуватися за формулою простих або складних відсотків. Об'єктом депозитних операцій є кошти, що передані комерційному банку на умовах, визначених двосторонньою угодою. Суб'єктами депозитних операцій є комерційні банки, які виступають як позичальники, і кредитори - власники коштів.

У процесі аналізу обсягу депозитів важлива як їх кількісна, так і якісна оцінка. Так чим вища частка строкових депозитів, тим вища стабільність банку, що позитивно впливає на його ліквідність, проте строкові депозити є дорожчими, що негативно впливає на рентабельність та прибутковість роботи банку. Значна частка депозитів до запитання навпаки ж негативно відбивається на стані ліквідності банку, але зменшує відносну вартість ресурсної бази в цілому.

Політика депозитного формування банківського капіталу має бути спрямована на всебічне розширення безготівкової сфери розрахунків населення, забезпечення різноманітності умов банківських депозитів, які б ураховували потреби всіх соціальних верств та вікових категорій населення. Витрати на вклади населення значно нижчі, ніж на міжбанківські запозичення. Тому управління ресурсним потенціалом має бути спрямоване на максимальне

залучення коштів від населення.

Результативність управління значною мірою визначається рівнем і якістю інформаційно-аналітичного забезпечення банківської діяльності, особливо в умовах невизначеності тих чи інших подій. Тому, питання побудови і розвитку системи збору, аналізу, узагальнення та сприйняття інформації потребує особливої уваги керівництва банку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ПРОЦЕСУ ЗАЛУЧЕННЯ ДЕПОЗИТІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Механізм здійснення депозитних операцій комерційними банками

Механізм здійснення комерційними банками України коштів (як у національній, так і в іноземній валюті) юридичних і фізичних осіб на депозитні рахунки і випуску ощадних (депозитних) сертифікатів регулюється Положенням про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами (затверджено постановою Правління НБУ від 03.12.2003р. № 516). Важливу роль у процесі формування ресурсів та позиції банків на депозитному ринку відіграє вибір способів та прийомів залучення коштів, адже залучення на рахунки коштів банківськими установами є досить складною та довготривалою процедурою. Механізм залучення коштів юридичних та фізичних осіб поділяють на певні етапи, що наведені в таблиці 2.1 [55].

Таблиця 2.1

Етапи проведення депозитної операції для грошових депозитів

Етапи депозитної операції	Фізичні особи	Юридичні особи
1. Вибір виду депозиту	Самостійно обирають	Самостійно обирають
2. Подання заяви та пакету відповідних документів для відкриття рахунку та укладання депозитного договору.	Подання заявки та пакету документів	Подання заявки та пакету документів
3. Оформлення депозиту	Укладання депозитного договору; видача ощадної книжки;	Укладання депозитного договору;
4. Відкриття рахунку та внесення коштів	Внесення готівки. Перерахування з поточного рахунку.	Перерахування з поточного рахунку.
5. Обслуговування депозитного рахунку	Нарахування процентів. Повернення за умовами договору суми депозиту та процентів:– перерахування на поточний рахунок	Нарахування процентів. Повернення суми депозиту та процентів:– перерахування на поточний (картковий) рахунок

Вибір виду депозиту (вкладу) здійснюється на підставі наявності певних депозитних продуктів. На цьому етапі іде розгляд умов депозиту, а саме: термін депозиту, розмір процентної ставки, термін виплати процентів по депозиту, можливість поповнення та дострокового зняття коштів.

Комерційні банки завжди прагнуть запроваджувати нові види депозитних рахунків, використовуючи прогресивні технології їх обслуговування. Банківські установи створюють максимально зручні умови для клієнтів, намагаючись розширити клієнтську базу і, відповідно, збільшити грошові надходження. Сучасні методи роботи комерційних банків з депозитними рахунками побудовані на принципах максимальної оперативності, ефективності та зручності для клієнтів. За сучасних умов в багатьох банках України існують відділення, в яких менеджери банку працюють у режимі попереднього запису, що дозволяє клієнтам узгодити зручний час для візиту до відділення та отримати консультацію без зайвого очікування [40].

Банківська установа відкриває клієнту строковий або ощадний депозитний рахунок на підставі таких документів:

- депозитної угоди;
- паспорта або документа, що його замінює, і зразка підпису (для фізичних осіб);
- картки із зразками підписів та відбитком печатки (для юридичних осіб).

Комерційні банки мають право самостійно розробляти форму депозитного договору, яка укладається у письмовій формі, проте існують основні реквізити та умови, що повинні в ньому зазначатися:

- назва та адреса банку, що залучає депозит;
- назва та адреса вкладника коштів;
- дата внесення коштів на депозит;
- дата вимоги вкладником своїх грошових коштів;
- зобов'язання банківської установи повернути суму коштів, яка внесена на депозит;
- процентна ставка за користування депозитом;

- підписи сторін: керівника виконавчого органу банку або уповноваженої на це особи та вкладника.

Договір банківського рахунку та банківського вкладу (депозиту) визначає права та зобов'язання суб'єктів вкладних (депозитних) операцій. Договір, укладений з фізичною особою, скріплюється печаткою банку, а договір, укладений з юридичною особою, скріплюється печатками сторін. Один примірник договору зберігається в банку, а другий банк зобов'язаний надати клієнту під підпис.

Комерційні банки, зазвичай, надають депозити терміном: до 1-го місяця, від 1-го до 3-х місяців, від 3-х до 6-ти місяців, від 6-ти до 12-ти місяців та більше 1-го року.

Останнім часом, комерційні банки намагаються залучати депозити на термін до одного року, тому що стан банківської сфери важко спрогнозувати, внаслідок чого є ризик неповернення зобов'язань перед вкладником. Тому термін депозиту банки встановлюють на рівні 6-ти, 12-ти, інколи 18-ти місяців. Довгострокове депонування коштів банку не вигідне через високу процентну ставку, яка повинна покривати, як мінімум, рівень інфляції, та через нестійкий стан ринку.

Ціна депозиту залежить від суми та терміну депозиту. Для комерційних банків привабливішими є короткострокові депозити, адже процентна ставка за них менша, ніж при залученні довгострокових вкладів [40].

В банківській практиці використовують три методи визначення кількості днів для розрахунку відсотків за депозитами. Розраховуючи суму відсотків береться фактична кількість днів у місяці та році, цей метод отримав назву – метод «факт/факт». Інший метод «факт/360» означає, що при розрахунку суми відсотків береться фактична кількість днів у місяці, проте умовно в році – 360 днів. Якщо для розрахунку суми відсотків використовують умовну кількість днів у місяці – 30 а у році – 360 днів, то такий метод отримав назву – метод «30/360». Необхідно зазначити, що в розрахунку кількості днів для нарахування процентів за депозитом, не враховується день надходження коштів на рахунок і останній день угоди.

Комерційні банки нараховують проценти вкладникам використовуючи прості або складні відсотки. Простий процент передбачає сплату відсотків за визначений період, а складний процент – капіталізація процентів – передбачає виплату процентів в продовж періоду депозиту та додавання цієї суми до суми вкладеного депозиту, на яку буде нараховуватися в подальшому процент за депозитною угодою.

Для розрахунку нарахованих відсотків банки можуть використовувати номінальну або фактичну відсоткову ставку. Розраховуючи нараховані проценти за допомогою номінальної відсоткової ставки (метод рівних частин), витрати банку в перші періоди завищені по відношенню до поточної вартості сумарних зобов'язань за депозитом, які включають номінал плюс відсотки. Визначення відсоткових витрат за допомогою фактичної відсоткової ставки (актуарний метод) дає змогу розподіляти витрати у відповідності з поточною вартістю депозиту в окремі періоди і відносити фактичні витрати банку до відповідної суми зобов'язань за депозитом, включаючи відсотки за ним, у визначений час. Тому вартість депозитних ресурсів, що визначається як співвідношення відсоткових витрат до сумарних зобов'язань за депозитом, буде незмінною [26].

Проценти за депозитом можуть сплачуватись:

- за період, тобто через певний час після залучення банками коштів (щомісячно до зазначеного в договорі числа кожного місяця, щоквартально, 1 раз в півроку, 1 раз в рік та у кінці терміну депозиту;
- за запитом, тобто у зв'язку із закриттям депозитного рахунку;
- авансом, тобто водночас із внесенням коштів на депозит.

Найголовнішим елементом у механізмі проведення депозитних операцій є їх документування. Документування депозитних операцій банку починається з укладанням договору між банком та клієнтом, після того як клієнт зробив вибір певного виду депозиту, та документування операцій по відкриттю та веденню поточних рахунків клієнтів.

Щодо ведення депозитної операції, то воно здійснюється згідно умов підписаного депозитного договору. Депозитна угода (договір) укладається між

банком та юридичною (фізичною) особою у двох примірниках, один із яких зберігається в банку, а інший – у клієнта. Ця угода дає право комерційному банку на власний розсуд керувати залученими коштами клієнтів і право вкладнику на отримання в обумовлений термін суми депозиту та процентів за його користування. Також, в угоді зазначається номер відкритого особистого депозитного рахунку, по якому і здійснюватимуться операції з залученими ресурсами даного клієнта. Особливістю строкового депозиту є те, що датою відкриття депозитного рахунку вважається дата надходження грошей на депозитний рахунок, що зазвичай обумовлено в депозитній угоді. На підставі депозитних угод всі особові рахунки вкладників реєструються бухгалтерією та депозитним відділом банку. Після укладення депозитного договору, затвердженого підписами сторін та печаткою банку, відповідальний працівник депозитного відділу оформлює розпорядження операційному відділу про відкриття депозитного рахунку. У ньому вказується номер виконавця, величина депозитної ставки, номер депозитного договору та термін його дії. Власникам депозитного рахунку працівник депозитного відділу комерційного банку заводять депозитну справу [40].

Юридичні особи мають право перераховувати кошти на депозитний рахунок тільки з поточного рахунку, а фізичні особи можуть вносити кошти готівкою або перераховувати з поточного рахунку.

Зазвичай у банківській практиці поповнення строкового депозиту не можливе, проте ощадний депозит можна поповнювати на обумовлену суму в депозитному договорі, саме це і відрізняє два види депозитів, що є дуже схожими за характером. Також вкладник може розірвати депозитну угоду та оформити новий строковий вклад на вигідніших умовах.

Щодо дострокового вилучення коштів зі строкового депозиту то банк може застосувати такі заходи:

- перерахувати проценти в розрахунку з нульової ставки (вкладник позбавляється передбачених угодою процентів, повернення вкладу (депозиту), зменшеного на суму сплачених процентів);
- процент знижуються до рівня, передбаченого по вкладах до

запитання (перерахування процентів та утримання їх з суми вкладу);

- перерахування процентів, Виходячи з процентної ставки за фактичний термін збереження.

Вилучені кошти з депозиту можуть бути переказані на поточний (картковий) рахунок або видані через касу банку.

Документування поточних рахунків клієнтів починається від перевірки працівником відділу роботи з клієнтами всіх необхідних документів, які подаються до банку клієнтами в обов'язковому порядку.

Інструкція «Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах», затверджена Постановою НБУ № 492 від 12.11.2003 дає визначення поточного рахунку як «рахунку, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання грошей і здійснення розрахунково-касових операцій за допомогою платіжних інструментів відповідно до умов договору та вимог законодавства України.

Відкриття поточного рахунку здійснюється на основі укладання договору про розрахунково-касове обслуговування, яким передбачаються права та зобов'язання сторін, їх відповідальність за порушення умов договору і форми та порядок розрахунків, порядок розгляду спорів тощо. Саме поточні рахунки і є місцем зберігання коштів до запитання, що є короткостроковими активами комерційних банків. Вони є високоліквідними, що визначається їх швидкістю обертання. Проте використання таких коштів для банку, з одного боку, дуже вигідно, внаслідок їх дешевості та завжди наявності на рахунках клієнтів, але, з іншого боку, дуже непередбачувано, тому що їх складно прогнозувати, що може призвести до погіршення ліквідності банку. Відкриваючи поточний рахунок банк зобов'язаний повідомити про це податкову адміністрацію за місцем реєстрації вкладника в триденний строк. Копія повідомлення залишається в справі про відкриття рахунку.

Рух грошових коштів на поточних рахунках клієнтів здійснюється на основі заяви на переказ готівки, заяви на видачу готівки, та грошового чека.

Поточний рахунок фізичної особи закривається на підставі її заяви, у разі смерті, а також у інших випадках, передбачених договором банківського

рахунку та чинним законодавством.

Поточні рахунки юридичної особи закриваються на підставі:

- заяви власника рахунку;
- рішення суду або арбітражного суду про ліквідацію підприємства чи визнання його банкрутом;
- рішення органу, на який законом покладено функції щодо ліквідації або реорганізації підприємства;
- на підставі інших умов, передбачених договором та чинним законодавством України.

Комерційний банк може розірвати договір банківського рахунку, за умови відсутності операцій на рахунку протягом встановленого договором строку. Власник рахунку має право порушити питання про розірвання договору в разі відсутності коштів на кореспондентському рахунку банку [11].

Комерційні банки, останнім часом, поширюють свою роботу з депозитними сертифікатами. Сертифікати можуть бути як у національній, так і в іноземній валюті. Вони можуть випускатися: одноразово або серіями, іменними або на пред'явника, строковими або до запитання. Строк обігу сертифіката встановлюється від дати його видачі до дати, коли власник сертифіката отримує право вимоги депозиту (вкладу) за сертифікатом.

Депозитні сертифікати повинні містити такі обов'язкові реквізити:

- назву "ощадний (депозитний) сертифікат";
- назву та адресу банку-емітента, а для іменного сертифіката — назву (ім'я) вкладника;
- порядковий номер сертифіката та його серію (якщо випуск є серійним);
- дату внесення депозиту;
- розмір депозиту, який оформлений сертифікатом (цифрами та прописом);
- зобов'язання банку повернути суму, внесену на депозит;
- відсоткову ставку за користування депозитом;
- дату вимоги вкладником суми за сертифікатом;

- умови сплати відсоткової ставки – у разі вимоги вкладника про повернення вкладу до обумовленого строку;
- місце для підпису особи, яка уповноважена банком підписувати зобов'язання, та місце для печатки банку.

Виготовлення бланків сертифікатів здійснюється тільки на державних спеціалізованих підприємствах відповідно до законодавчих вимог, а саме Правил виготовлення бланків цінних паперів і документів суворого обліку, затверджених спільним наказом Міністерства фінансів України, Служби безпеки України і Міністерства внутрішніх справ України № 98 від 25 листопада 1993 р.

Видача і погашення сертифікатів здійснюється лише емітентом. До погашення приймаються тільки оригінали сертифікатів. У разі настання строку вимоги депозиту банк здійснює платіж за пред'явленням сертифіката на підставі заяви власника або особи, уповноваженої на здійснення цієї операції, в якій зазначається рахунок, на який мають бути зараховані кошти [26].

Власник сертифікату може достроково пред'явити його до сплати. У цьому випадку банк сплачує власникові сертифіката його суму та відсотки за зниженою відсотковою ставкою, яка визначається при видачі сертифіката. Якщо термін отримання вкладу за строковим сертифікатом прострочено, то такий сертифікат вважається документом до запитання, за яким на банк покладається зобов'язання сплатити зазначену в ньому суму вкладу та відсотків на дату вимоги.

Отже, механізм залучення депозитних ресурсів у банківські установи включає виконання послідовних дій по оформленню депозитної операції та відкриттю відповідного рахунку із зазначеними умовами, які розкриваються у депозитному договорі.

2.2. Методи аналізу депозитних ресурсів банку

Проблема формування ресурсів банківськими установами, при сучасних економічних умовах, має першочергове значення, адже для успішного функціонування та розширення своєї діяльності комерційним банкам

недостатньо залучати кошти за нижчою ціною, а розміщувати їх за вищою, для цього необхідно створювати ефективну систему управління на основі аналізу банківської діяльності [73].

Ефективне функціонування ринку депозитів неможливе без забезпечення, з одною боку, відповідних зовнішніх умов на рівні централізованого захисту депозитних коштів і, з другого боку, зваженої депозитної стратегії на рівні окремого комерційного банку. Створення депозитної стратегії неможливе без здійснення оперативного, систематичного, об'єктивного економічного аналізу депозитної діяльності комерційного банку.

Аналіз депозитних операцій комерційних банків покликаний дати об'єктивну характеристику якісних та кількісних показників депозитної діяльності банку, оцінити структурні зрушення у загальній сукупності депозитної бази, провести вартісний і факторний аналізи процентних витрат.

Враховуючи результати такого аналізу, комерційні банки здатні внести відповідні корективи з метою оптимізації депозитної бази, тобто досягнення прибутковості, дотримуючись при цьому ліквідності.

Аналіз депозитних ресурсів банку сприяє оцінці та визначенні шляхів оптимізації їх структури за двома критеріями:

- зниження середньої вартості депозитних ресурсів банку;
- підвищення стабільності депозитів, а також ресурсної бази та надійності банку в цілому.

Для досягнення мети визначено такі завдання аналізу депозитних ресурсів банку:

- оцінювання прибутковості депозитних операцій;
- оцінка ефективності формування та використання депозитних ресурсів;
- визначення способів та напрямів залучення депозитних ресурсів на вигідних умовах;
- контроль за дотриманням банком нормативів обов'язкового резервування коштів на коррахунку в НБУ;

- обґрунтування доцільності здійснення тих чи інших депозитних операцій банку;
- визначення середньої вартості депозитних ресурсів банку;
- визначення об'єктивних та суб'єктивних факторів, що впливають на здійснення депозитних операцій;
- оцінювання ефективності впровадження нових депозитних продуктів.

Здійснення аналізу депозитної діяльності та залучених коштів повинен відповідати певним вимогам, а саме:

1. Науковості (аналіз повинен здійснюватись на основі науково обґрунтованих методик);
2. Ефективності аналітичних досліджень;
3. Своєчасності та доцільності проведення аналізу. Тобто, аналіз повинен проводитися для досягнення певної мети та розв'язання проблем;
4. Ефективному розподілу обов'язків щодо проведення аналізу між окремими виконавцями. Це сприяє більш ефективному використанню робочого часу фахівців та забезпечує комплексність аналізу;
5. Створенню досконалих методик аналізу, які передбачають обмежену кількість спеціально розроблених обґрунтованих аналітичних таблиць, показники яких повинні бути порівнювані з іншими банками, підрозділами і т. д. [17].

Результатом проведеного аналізу є інформація, що дозволяє визначити рівень виконання планових завдань стосовно залучення коштів населення, визначити фактори які посприяли тим чи іншим способом на відхилення від плану та сформулювати рекомендації щодо усунення виявлених недоліків та використання існуючих резервів, визначити місце банку в конкурентному середовищі та обсяг ринку який займає банк.

Аналіз депозитних вкладень здійснюється на основі таких методів аналізу:

1. Метод порівняння – зіставлення невідомого (досліджуваного) явища, предметів із відомими, вивченими раніше, з метою визначення їх загальних рис або розходжень. Виділяють такі найбільш типові ситуації, коли використовується порівняння, і цілі, що при цьому досягаються:
  - зіставлення планових і фактичних показників депозитної діяльності

для оцінки ступеня виконання плану;

- для визначення тенденцій розвитку банку та економічних процесів, що впливають на його діяльність, здійснюють порівняння фактичних показників з показниками минулих років (звітних періодів);

- для визначення позицій банку на фінансовому ринку за різними показниками діяльності здійснюють порівняння показників даного банку, що аналізуються, з показниками інших банків-конкурентів;

- порівняння різних варіантів управлінських рішень з метою вибору найбільш оптимального з них, наприклад, для встановлення процентної ставки за депозитами вибирають такий її рівень, який забезпечив би необхідний обсяг даного виду банківського ресурсу з урахуванням наявності достатніх можливостей для обслуговування вкладників;

- порівняння результатів діяльності до і після впровадження нововведення.

2. Метод групування – дозволяє досліджувати економічні явища в взаємозв'язку, виявити прояв тих чи інших закономірностей, виявляти вплив на досліджуваний показник окремих факторів. Банківські депозити групуються за строками, валютою, процентною ставкою та групами вкладників.

3. Метод використання абсолютних і відносних показників. До відносних показників належать показники виконання плану, динаміки, структури (питома вага), ефективності тощо. Абсолютні показники характеризують кількісні розміри вкладень, а відносні відображають співвідношення будь-яких абсолютних показників шляхом одного на іншій [17].

4. Балансовий метод – використовують для відображення співвідношень, пропорцій двох груп взаємозалежних економічних показників, підсумки яких повинні бути тотожними.

5. Графічний метод – представляє собою відображення показників за допомогою геометричних знаків (ліній, прямокутників, кіл) або умовно художніх фігур і мають велике ілюстративне значення. Це допомагає більш доступно здійснювати аналіз банківської діяльності.

6. Метод табличного відображення даних – результати аналізу подаються у

вигляді таблиць. Табличне відображення даних є найбільш раціональною та зручною для сприйняття формою уявлення аналітичної інформації про досліджувані явища за допомогою цифр, розташованих у визначеному порядку. Відображення аналітичних даних за допомогою таблиць є більш зручною для сприйняття ніж словесний текст. Табличний матеріал дозволяє охопити аналітичні дані в цілому, як єдину систему. За допомогою таблиць легше простежуються зв'язки між показниками, що досліджуються.

Аналіз депозитних коштів банку починається з аналізу структури депозитної бази банку та її динаміки. Якісний аналіз структури залучених коштів необхідно проводити за групами клієнтів та термінами, що дозволяє виявити, з яких секторів економіки та на який термін залучається банком основна маса коштів. Кількісний аналіз структури залучених банком коштів полягає у визначенні питомої ваги кожної підгрупи у загальній сумі залучених коштів. Такий аналіз дозволяє виявити роль кожного економічного контрагента у розвитку пасивних операцій даного банку [26].

Результати такого аналізу показують характер зміни депозитної бази банку в цілому та окремих її складових. Високий темп росту величини та питомої ваги залучених коштів свідчить про проведення агресивної політики банком, який таким чином намагається різко підвищити обсяг операцій. Помірні темпи росту залучених коштів показують, що потрібно звернути увагу на джерела їх підвищення.

Даючи оцінку отриманим результатам, необхідно також мати на увазі, що:

- збільшення питомої ваги строкових депозитів оцінюється позитивно, оскільки вони є найбільш стабільною складовою залучених ресурсів, рекомендований рівень яких повинен становити не менше 50%;

- депозити до запитання є найбільш непередбачуваним інструментом, який послаблює ліквідність банку, тому їх питома вага у ресурсній базі не повинна перевищувати 30%;

- ритмічність приросту залишків на рахунках клієнтів оцінюється позитивно.

З точки зору забезпечення ліквідності важливим є аналіз депозитних

ресурсів за строками. Вихідними даними для аналізу мають бути середні залишки коштів на відповідних рахунках клієнтів у аналізованому періоді. За результатами аналізу робиться висновок про динаміку обсягу депозитів за окремими групами строковості та структуру депозитних ресурсів за строками. Позитивним є збільшення обсягу та питомої ваги довгострокових депозитів, які підвищують стабільність ресурсної бази банку. У той же час необхідно відмітити ті групи строкових депозитів, які характеризуються найбільшими темпами росту, виявити фактори такої динаміки та дати оцінку таких структурних зрушень.

Позитивним, вважається, наявність депозитів з різними строками, що свідчить про диверсифікацію депозитного портфеля, що забезпечує стабільність ресурсів.

Аналіз динаміки обсягів строкових депозитів і депозитів до запитання та співвідношення між ними необхідний для визначення ліквідності банківської установи. Збільшення строкових депозитів посилює ліквідність позиції балансу банку, посилення депозитів до запитання свідчить про обернену тенденцію.

Для проведення більш повного аналізу стабільності депозитної бази необхідно не лише проаналізувати структуру залучених ресурсів, але і розрахувати показники стабільності депозитів та прослідкувати їх динаміку. До показників стабільності належать наступні:

1. Оборотність депозитних вкладень – це показник, який представляє собою кількість оборотів депозитних вкладень за певний період часу. Він розраховується за наступною формулою [16]:

$$N = \frac{\sum_{i=1}^n \Delta D_i}{\sum_{i=1}^n D_i}, \quad (2.1)$$

2. Для розрахунку тривалості обороту депозитних вкладень у днях, або середнього терміну зберігання вкладених коштів використовується формула:

$$t = \frac{\sum_{i=1}^n D_i \cdot \Delta t_i}{\sum_{i=1}^n \Delta D_i} \times \frac{360}{\sum_{i=1}^n \Delta t_i}, \quad (2.2)$$

Даний показник відображає динаміку стабільності вкладів. Чим більшим буде показник тим стабільнішою є ресурсна база. Тобто, позитивною вважається тенденція уповільнення оборотності депозитних вкладів [16].

3. Рівень осідання депозитних вкладень розраховується за наступною формулою:

$$D_{\text{in}^3\text{a}} = \frac{\text{Çàèèøîê íà ê³íàöü íàð³íàó} - \text{çàèèøîê íà ï÷àòîê íàð³íàó}}{\text{Íáîðò} \quad \text{çà íàäðíâæáíí} \quad \text{ýì} \quad \text{ááñçèò³á}}, \quad (2.3)$$

Коефіцієнт відображає яка частка коштів залишилася у звітному періоді на депозитах, від суми їх надходження. Цей коефіцієнт потрібно розраховувати за кілька періодів, щоб визначити тенденцію надходження вкладів. Чим вищий показник, тим більше коштів має банківська установа для здійснення своїх активних операцій. Якщо здійснювати розрахунок коефіцієнта тільки на дві звітні дати (за один період), це може призвести до помилкового тлумачення реальних подій [16].

4. Середній термін знаходження коштів у банку та їх використання розраховується за наступною формулою [16]:

$$\bar{T}_{\text{àèèíðèñò}} = \frac{\sum \text{ááñçèò³á} \times \tilde{N} \text{òðíê àèèíðèñòáí} \quad \text{íý} \quad \text{ááñçèò³á}}{\sum \text{ááñçèò³á}}, \quad (2.4)$$

5. Розрахунок коефіцієнта нестабільності депозитів, що характеризує рівень достроково вилучених строкових депозитів, здійснюється за формулою [16]:

$$\hat{E}_{\text{íáñòáá}} = \frac{\tilde{N} \text{óíà} \quad \text{áñòðíèíáí} \quad \text{âèèó÷áíèð} \quad \text{ááñçèò³á}}{\text{Çááàèüíá} \quad \tilde{N} \text{óíà} \quad \text{ááñçèò³á}}, \quad (2.5)$$

6. Коефіцієнт використання депозитів показує який процент від загального обсягу залучених коштів розміщений у кредити. Якщо він перевищує 75%, то це свідчить про те, що банківська установа здійснює ризикову агресивну кредитну політику. Якщо ж показник менший ніж 65%, це свідчить про пасивну кредитну політику [16].

$$\hat{E}_{\text{áèè}} = \frac{\tilde{N} \text{áðááí³} \quad \text{çàèèøèè} \quad \text{çà} \quad \text{êðáàèòíèè} \quad \text{âèèááííýì} \quad \text{è}}{\tilde{N} \text{áðááí³} \quad \text{çàèèøèè} \quad \text{çà} \quad \text{âñ³íà} \quad \text{çàèó÷áíèè} \quad \text{âèèááííýì} \quad \text{è}}, \quad (2.6)$$

7. Рівень диверсифікації депозитів визначається за наступною формулою:

$$D_{\text{áðááðñ}} = \frac{\tilde{N} \text{óíà} \quad \text{áàèèèèð} \quad \text{ááñçèò³á}}{\text{Çááàèüíèè} \quad \text{íáñýá} \quad \text{ááñçèò³á}}, \quad (2.7)$$

компонента в ресурсній базі скорочує процентні витрати, однак зміни залишків на розрахункових рахунках не передбачені, через що їхня висока частка послабляє ліквідність банку;

- збільшення частки строкових депозитів у загальній сумі коштів – момент позитивний, оскільки вони є найстабільнішою частиною залучених ресурсів. Незважаючи на процентні витрати, саме вони дають змогу кредитувати на триваліші терміни і, в результаті, за ними виплачується більш високий відсоток;

- банківські витрати на депозити населення значно нижчі, ніж за міжбанківськими депозитами, тому робота банку має бути спрямована на збільшення обсягу залучених коштів від громадян. Рівень, що рекомендується для використання міжбанківських депозитів, становить 20% від ресурсної бази.

Результати проведеного аналізу дають змогу банківським установам відзначити як негативні, так і позитивні тенденції у структурі ресурсів банку, дати загальну оцінку здійснення депозитної діяльності комерційного банку, виявити недоліки й пріоритетні напрями політики банку по залученню депозитних ресурсів, а також запропонувати заходи, спрямовані на оптимізацію ресурсної бази банку.

2.3. Аналіз депозитних операцій комерційних банків України

Депозити відіграють важливу роль у формуванні ресурсів банків, це стосується як світових банків загалом, так і українських зокрема. Аналізуючи депозитні ресурси банків перш за все необхідно оцінити структуру залучених депозитних коштів банку, їх тенденцію та напрями здійснення відповідно до депозитної політики.

Можливості банків щодо залучення грошових коштів населення та підприємницьких структур є обмеженими, оскільки це пов'язано із низьким рівнем довіри до банківської системи. Розвиток депозитної діяльності банківських установ потребує створення належного середовища за рахунок здійснення низки змін у механізмах депозитної діяльності банків.

Важливим завданням депозитної діяльності банків на сучасному етапі є

активізація зусиль щодо залучення коштів на строкові депозити, як найбільш стійку частину акумульованих банками ресурсів, що дозволяє підтримувати належний рівень фінансової стійкості та провадити активну кредитно-інвестиційну діяльність [40].

Політична нестабільність, зниження рівня життя та інфляційні очікування населення знайшли своє відображення на показниках розвитку банківської системи, а саме на формуванні її ресурсної бази. Так, за даними Національного банку України середньомісячний приріст депозитів за всіма видами валют за перше півріччя 2012 року склав 1,08%, тоді як за аналогічний період 2011 року даний показник дорівнював 1,48%. Основними вітчизняними інвесторами комерційних банків є домашні господарства та приватні нефінансові корпорації, частки яких у загальному розмірі залучених депозитів складають відповідно 65,9% та 25,%. При цьому приріст депозитної бази вітчизняних фінансово-кредитних установ уповільнився як за рахунок депозитів населення, так і підприємств. Так, за перше півріччя 2012 року середньорічний приріст депозитів, залучених від приватних нефінансових корпорацій, склав 0,64%, для порівняння за аналогічний період 2011 року даний показник дорівнював 1,36%. Крім росту тіньової економіки, свою роль відіграло також зменшення вільних коштів, які знаходяться у розпорядженні суб'єктів господарювання, що відбулося в результаті зростання податкового тиску на бізнес та падіння темпів промислового виробництва.

Що стосується депозитів населення, то тут зафіксовано середньомісячний приріст за перше півріччя 2012 року в розмірі 1,42%, тоді як за аналогічний період 2011 року даний показник дорівнював 1,45%. Відбулося незначне зниження темпів залучення депозитів від домогосподарств, зумовлене зменшенням реальних наявних доходів та скороченням заощаджень домашніх господарств. Однак варто також відмітити, що змінилася структура депозитів населення в розрізі валют і термінів погашення.

У 2012 році українці все більше надають перевагу вкладам у іноземній валюті та на період до одного-двох років. Так, за червень 2012 року приріст депозитів населення у валюті склав 2,15%, тоді як вклади у гривні скоротилися на

0,21%, що можна пояснити недовірою до національної грошової одиниці та фінансово-кредитних установ, а також невизначеністю щодо подальшого розвитку економіки України.

Таким чином, погіршення економічної ситуації в Україні, негативно відображається на темпах приросту ресурсної бази вітчизняних фінансово-кредитних установ.

Для здійснення аналізу депозитів українських банків розглянемо тенденцію зміни їх обсягів за період з 2008 – 2013 роки (табл. 2.2).

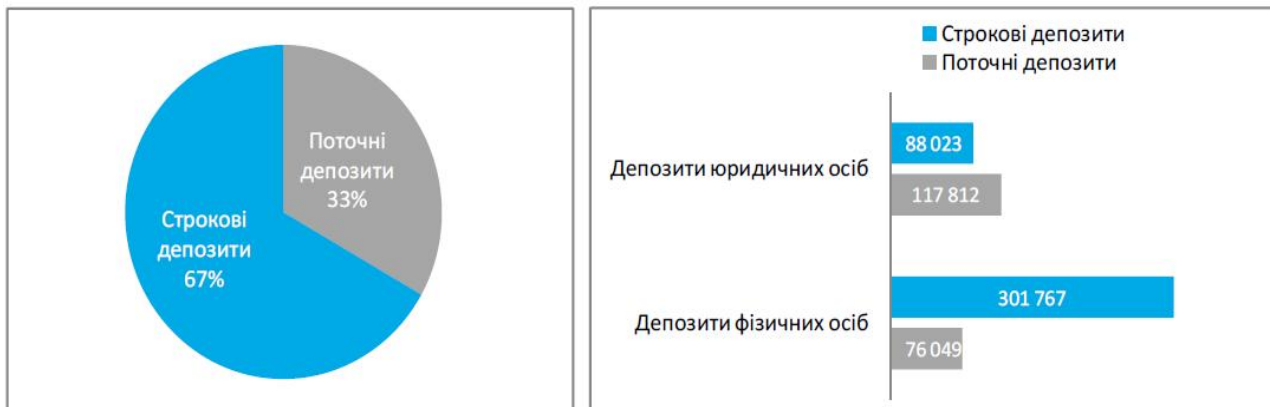
Таблиця 2.2.

**Обсяг депозитів українських банків за період з 2008 – 2013 роки
(млн.грн.) [55]**

№	Назва показника	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.03.2013
1	Зобов'язання банків	529 818	806 823	765 127	804 363	898 793	957 872	963 350
	з них:							
2	кошти суб'єктів господарювання	111 995	143 928	115 204	144 038	186 213	202 550	205 894
3	з них: строкові кошти суб'єктів господарювання	54 189	73 352	50 511	55 276	74 239	92 786	86 693
4	кошти фізичних осіб	163 482	213 219	210 006	270 733	306 205	364 003	379 114
5	з них: строкові кошти фізичних осіб	125 625	175 142	155 201	206 630	237 438	289 129	302 719

За даними таблиці, щодо загальної суми зобов'язань банків, можна зробити висновок, що обсяг залучених коштів збільшився майже вдвічі у 2013 році відносно 2008 року. Проте обсяг депозитів у 2010 році простежується спад обсягу депозитів відносно 2009 року, а саме на 41696 млн.грн. Обсяг коштів суб'єктів господарювання на депозитних рахунках комерційних банків значно менший ніж обсяг коштів фізичних осіб.

Розглянемо ситуацію на українському ринку депозитів щодо строковості вкладів станом на 01.02.2013 р.(рис. 2.1).

Рис. 2.1. Структура депозитів за строковістю, станом на 01.02.2013 р., млн.грн. [55]

В Україні переважають строкові депозити, що складають 389,8 млрд.грн.(67%), тоді як поточні депозити становлять 193,8 млрд. грн. (33%). Основну частину строкових депозитів (301,8 млрд. грн.) банки залучають в населення. Тоді як юридичні особи більшу частину вкладів тримають у формі поточних депозитів. Строкові грошові вклади населення за попередні 4 місяці зросли на 25,5 млрд. грн., тоді як поточні знизились на 3 мільярди, що свідчить про зростання довіри населення до банківської системи.

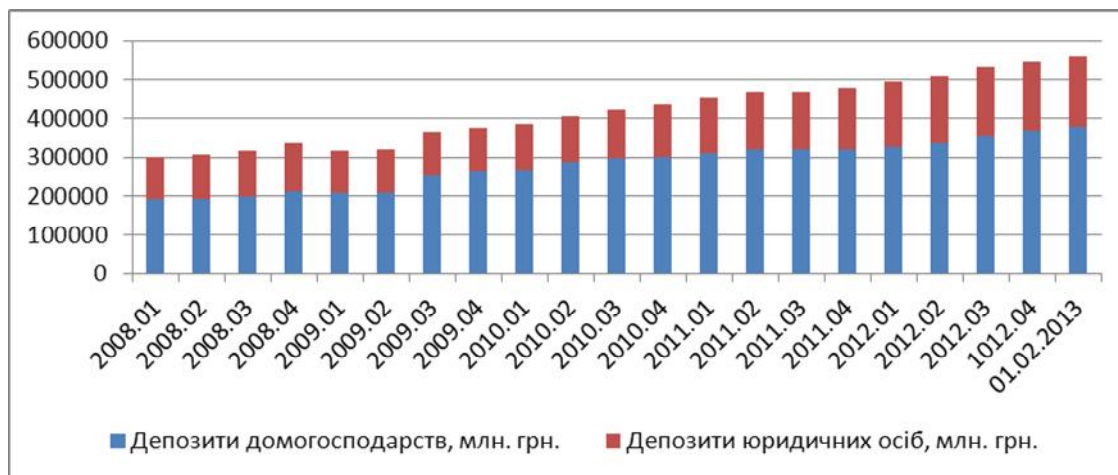
Станом на 1.01.2013 р. валютна структура загального депозитного портфелю України на 56% (320,3 млрд. грн.) складалась з гривневих вкладів, 44% (252,1 млрд.грн.) становили вклади в іноземній валюті. Протягом січня 2013 р. зафіксований ріст гривневого депозитного портфелю до 328,1 млрд. грн., тоді як валютні депозити зросли до 255,6 млрд. грн. (рис.2.2).

Рис. 2.2. Структура депозитів за валютами, станом на 01.02.2013 р.,млн.грн.

У депозитному портфелі юридичних осіб, гривневі депозити суттєво випереджають обсяг валютних, що пов'язано з відсутністю валютних доходів у більшості юридичних осіб-вкладників і високою часткою поточних депозитів.

Розглянемо динаміку депозитів у розрізі вкладників за період 2008-2013 роки (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Динаміка депозитів у розрізі вкладників, станом на 2008-2013 р., млн.грн. [55]

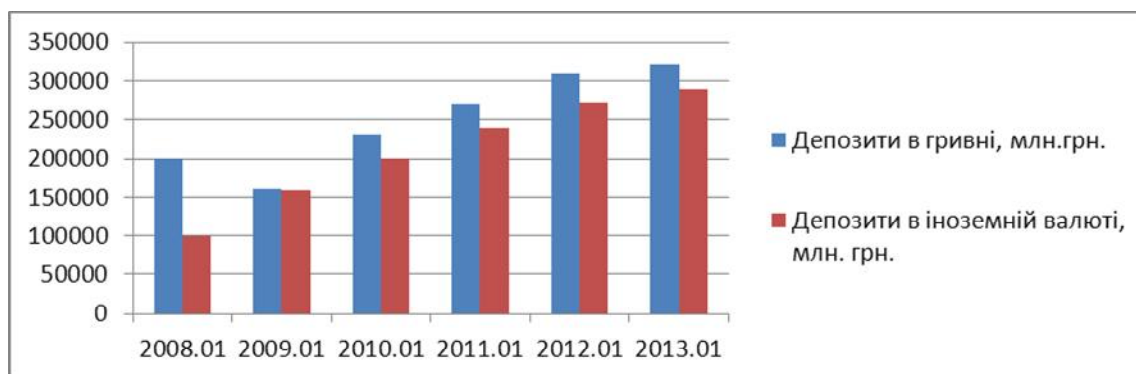
Обсяг депозитів домогосподарств перевищує обсяги вкладів юридичних осіб, їх частка становить більше 60 %. Проте, існує тенденція збільшення обсягів депозитів як юридичних осіб, так і домогосподарств на 20 % протягом 2008 – 2013 рр.

Розглянемо обсяг строкових та поточних депозитів, адже від їх частки залежить подальша діяльність комерційного банку та його ліквідність (рис. 2.4).

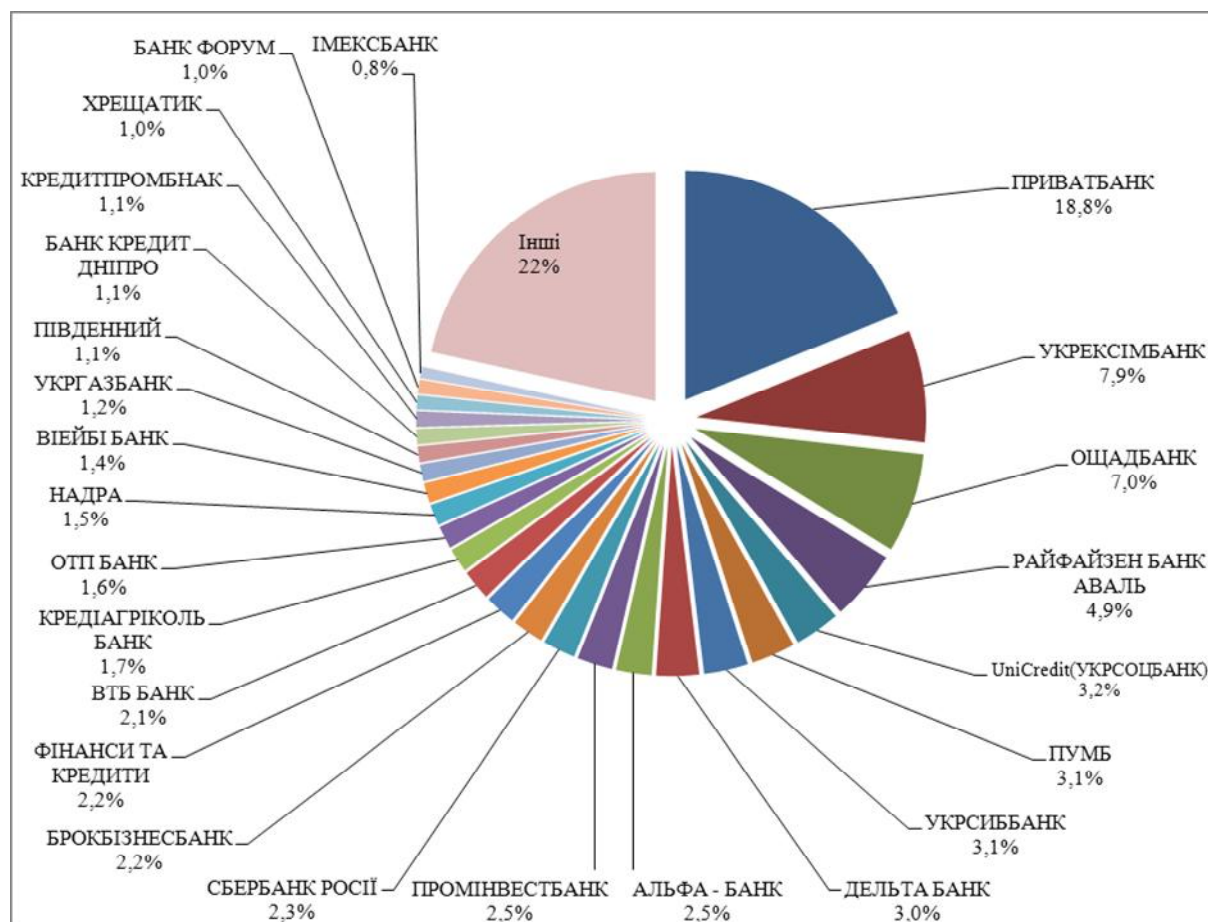
Рис. 2.4. Динаміка строкових та поточних депозитів за 2008-2013 р., млн.грн.[55]

Розглянемо динаміку депозитів в національній та іноземній валюті за 2008 – 2013 рр. (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Динаміка депозитів в національній та іноземній валюті за 2008 – 2013 рр., млн.грн. [55]

Лідерами ринку депозитів за обсягом загального депозитного портфелю лишаються великі системні банки: Приватбанк, Укрексімбанк, Ощадбанк, Райффайзен банк Аваль, UniCredit Bank тощо. Банки-лідери за обсягом залучених депозитів характеризуються широкою географічною мережею відділень і зазвичай давно присутні на українському ринку (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Банки-лідери за обсягом депозитів, станом на 01.01.2013 р.,% [55]

За останні кілька років спостерігається тенденція щодо підвищення довіри до банківських установ країни, що частково слід пояснити постійним збільшенням величини гарантованої суми відшкодування коштів за вкладами фізичних осіб. Водночас необхідно розглянути можливість гарантованого відшкодування депозитів не лише фізичних, а й юридичних осіб, що створить відповідні умови для стабільного функціонування фінансового ринку, активізації припливу вкладів клієнтів та зниження рівня ризиків.

Разом із тим необхідно розуміти, що формування адекватної ресурсної бази банківських установ для забезпечення довгострокового кредитування інвестиційних проектів визначається не тільки наявністю значної частки у структурі залучених банками коштів строкових і довгострокових депозитів, а й стабільністю усієї ресурсної бази комерційних банків. При цьому слід усвідомлювати, що такий елемент ресурсної бази банківських установ, як строкові вклади населення є порівняно дорогим, а їх обслуговування пов'язано з досить високими витратами банків, що загалом визначає високу ціну кредитних ресурсів (особливо довгострокових).

У зв'язку з цим потрібно звернути увагу на такий важливий момент: значні обсяги короткострокових ресурсів попри їх відносно стабільний рівень можуть виявитись не менш важливими, ніж спрямування зусиль банків на залучення довгострокових депозитів, які до того ж не є гарантією від дострокового вилучення коштів клієнтами, а відтак – і від стрибкоподібної зміни ресурсної бази банку з усіма негативними наслідками для його ліквідності. Таким чином, активізація роботи банківських установ із залучення коштів клієнтів на рахунки до запитання при наданні відповідних державних гарантій повернення та максимально можливого спектра послуг за такими рахунками (відповідні карткові проекти, здійснення платежів, отримання кредитів) може створити умови для підтримання стабільного рівня ресурсної бази банків із відкритим широким можливостей щодо довгострокових вкладень в економіку [73].

Одним із традиційних напрямів стимулювання залучення коштів фізичних осіб на банківські депозити також є процентна політика банку.

Для того, аби визначити вимоги до встановлення оптимальної ціни за дані

депозитні послуги або продукти, банки мають враховувати: по-перше, необхідність забезпечення достатньо високих процентних доходів клієнтам для залучення та утримання їх вкладів; по-друге, важливість встановлення не значно високих процентних ставок, що здатні ліквідувати прибутки, котрі одержані в результаті використання коштів від депозитів.

Можливості комерційного банку збільшувати процентні ставки за депозитними операціями з метою поліпшення своєї конкурентоспроможності на ринку банківських вкладів має цілком визначені об'єктивні межі, котрі зумовлюються попитом на кредити, відповідно, рівнем позичкового процента, який у свою чергу залежить від динаміки господарської кон'юнктури і фази економічного циклу. Відтак корисним напрямом оптимізації процентної політики банків за вкладними операціями може бути використання зарубіжного досвіду ведення депозитних рахунків грошового ринку, норма процента за якими коригується на регулярній основі (наприклад, щотижня) з урахуванням динаміки інших норм процента фінансового ринку країни. У результаті, зміна процентної ставки за цим видом депозиту визначається кон'юнктурою грошового ринку, а тому є вигідною для клієнтів банку.

Заохотити клієнтів до майбутньої вдалої співпраці з банком можна не тільки шляхом використання різноманітних цінових методів, де визначення депозитної ставки є одним з пріоритетних об'єктів у сфері депозитної діяльності банку, але й – нецінових. Нецінові методи реалізації депозитної політики комерційного банку ґрунтуються на маркетингових дослідженнях окремого сектору ринку, який банк обслуговує, вивченні та аналізі потреб клієнтів в даний момент часу, розробці та впровадженні новітніх операцій та фінансових інструментів, які можуть пропонуватися клієнтам [73].

Отже, при формуванні банківських ресурсів банк повинен швидко реагувати на потреби клієнтів з метою їх залучення, орієнтуючись на міжнародні стандарти, практику діяльності провідних банків світу у сфері розширення банківської діяльності й за рахунок нетрадиційних депозитних операцій та послуг. Успіх функціонування комерційного банку залежить від постійного аналізу коштів, які знаходяться на депозитних рахунках, постійній роботі з клієнтами, гарному

обслуговуванні, а також потрібно враховувати досвід страхування депозитів західних країн, бо це ще один із важливих елементів, який сприяє покращенню діяльності банку в сфері депозитних операцій.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У процесі формування ресурсів комерційного банку важливу роль відіграє вибір способів та прийомів залучення коштів. Здійснення депозитних операцій проводиться за певним механізмом, що включає виконання послідовних дій по оформленню депозитних операцій та відкриттю відповідного рахунку із зазначеними умовами у депозитному договорі.

Для здійснення депозитних операцій комерційні банки повинні проводити детальний їх аналіз, що, в результаті, дозволить знизити середню вартість депозитних ресурсів банку, підвищити стабільність депозитів, а також ресурсної бази та надійності банку в цілому. Першочерговим завданням при формуванні депозитної бази банку є досягнення її стабільності. Проводячи аналіз своєї діяльності комерційні банки зможуть внести відповідні корективи з метою оптимізації депозитної бази, дотримуючись при цьому ліквідності.

Традиційний підхід до визначення стабільності депозитів, який полягає у розрахунку середнього терміну зберігання грошових коштів (Твикорист.), рівня осідання коштів (Росід.), а також розміру залишку коштів, доступних для використання, – трансформації (Ктранс.) не забезпечує комплексного аналізу стабільності депозитів, зокрема, не дозволяє оцінити синхронність коливань залишків у групах клієнтів, виділених за певними ознаками (наприклад, за розміром забезпечуваного залишку грошових коштів та ін.), яка має суттєвий вплив на загальну стабільність залишку в групі. За допомогою цих коефіцієнтів не можна оцінити тривалість періоду, на який можуть бути розміщені залучені кошти. Тому необхідно використовувати й інші коефіцієнти для детального аналізу.

За результатами аналізу депозитних операцій комерційних банків України можна зробити висновок, що обсяг депозитів українських банків станом на 01.03.2013 р. складає 963350 млн.грн., а 01.01.2008 р. цей показник складав 529818 млн.грн., що, в свою чергу показує збільшення обсягу залучених вкладів населення майже у двічі. Проаналізувавши структуру депозитів за строковістю, станом на 01.02.2013 р. можна побачити, що обсяг строкових депозитів переважає над поточними. В структурі депозитів переважають депозити в національній

валюти, проте вони не на багато перевищують депозити в іноземній валюті, що є показником Залежності від валютного курсу та є ризиковим при коливаннях курсу на міжбанківському ринку;

Для покращення своєї діяльності у сфері депозитних операцій комерційні банки повинні проводити постійний аналіз депозитних коштів та вдосконалювати свою роботу з клієнтами, шляхом розроблення сприятливих депозитних програм. Сьогодні, банки пропонують своїм клієнтам відкривати поточні рахунки (в тому числі для одержання пенсій) та депозитні рахунки з можливістю поповнення депозиту, з виплатою відсотків авансом, щомісячно, щоквартально або при закритті рахунку і з можливістю приєднання відсотків до основної суми депозиту в Залежності від виду рахунку.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

3.1. Проблематика залучення вкладів населення комерційних банків України

За сучасних економічних умов набуває широкого значення проблема формування ресурсів. Для успішної діяльності комерційних банків недостатньо залучати кошти за нижчою ціною, а розміщувати за вищою, для цього необхідно створювати ефективну систему управління банківською діяльністю. Масштаби діяльності банків, щодо здійснення активних операцій, залежать від обсягу ресурсів, якими вони володіють. Більшість ресурсів комерційного банку сьогодні формуються завдяки залученню коштів, більшу частину яких складають депозити. Саме депозитні внески, відіграють важливу роль у формуванні ресурсної бази банку, і слугують мірилом довіри та визнання діяльності банку вкладниками.

Ефективний розвиток банківського сектору та підтримання його ліквідності пов'язане з умінням банків залучати кошти клієнтів на депозитні вклади, раціонально розпоряджатися ними та формувати довгострокову стратегію такої роботи. Проте, для банків існують деякі складнощі при здійсненні депозитних операцій. По-перше, депозитне залучення коштів пов'язане зі значними маркетинговими дослідженнями, грошовими та матеріальними витратами банків. По-друге, одну частину залучених коштів банки повинні зберігати в Національному банку України, а за іншу здійснювати платежі до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. По-третє, депозитне залучення коштів залежить в основному від ініціативи потенційних вкладників, а не від банку, якому часто буває складно, а то й неможливо здійснити оперативне залучення коштів у вклади. І, нарешті, варто урахувати обсяги тимчасово вільних грошових коштів у межах окремо взятого регіону та країни загалом [7].

Факторами впливу на формування депозитної бази комерційних банків України є:

- сприятлива політична ситуація в країні;
- стабільність законодавчої бази;

- показники економічного розвитку (інфляція, рівень зайнятості, величина доходів, стабільність національної валюти та ін.);
- параметри грошово-кредитної політики НБУ;
- рівень довіри населення до банківської системи;
- рівень конкуренції за ресурси з боку небанківських фінансових установ;
- ступінь готовності юридичних і фізичних осіб інвестувати кошти;
- впровадження в практику банківської діяльності новітніх технологій та продуктів.

Втрата українськими вкладниками своїх заощаджень, розміщених в Ощадбанку СРСР, діяльність фінансових пірамід 90-х років, висока інфляція 1991-1996 років, наслідки фінансової кризи 1998 року та проблема банкрутства банків, яка існує і на даний момент, гостро ставить перед вкладниками потребу обережного та ретельного вибору банку для вкладення своїх заощаджень. Ця проблема підсилюється значною кількістю ліквідованих банків. Недостатній рівень банківського нагляду, контролю та аудиту діяльності банків, правовий нігілізм, неефективна система гарантування вкладів фізичних осіб, призводять до того, що люди просто бояться втратити свої заощадження в банках, не вірячи в свою захищеність [7].

За відсутності довіри населення до банківських установ заощадження зберігаються в готівковій формі або спрямовуються в тіньову сферу, що обумовлює зменшення можливостей формування внутрішніх інвестиційних ресурсів і стримує економічне зростання держави. Отже, очевидним є факт, що кошти населення - колосальне джерело інвестиційних ресурсів, і, в кінцевому рахунку, від їх включення в реальний обіг виграють всі - і держава, і банки, і громадяни, і підприємства. Саме тому, підвищення довіри до банків – актуальне завдання державного управління і зволікання з його вирішенням сповільнює темпи розвитку економіки країни. В зв'язку з цим, державна політика повинна бути спрямована на відновлення довіри населення до банківської системи та створення максимально сприятливих умов для залучення коштів населення в банки.

Низький рівень капіталізації більшості комерційних банків України штовхає

їх проводити агресивну політику, спрямовану на досягнення високого рівня прибутку (з цією метою здійснювалася і діяльність банків у країні під час інфляційних процесів, які створювали враження легкого заробляння грошей, що призвело до процвітання спекулятивних угод в інфляційному кліматі та негативно вплинуло на довіру населення до банків. Фінансова стабілізація та економічне зростання національного господарства країни дає змогу пояснити ситуацію загострення конкурентної боротьби на ринку банківських послуг за якісні продукти та потенційних клієнтів. Це стосується сукупності тих операцій, котрі формують ресурсну базу комерційних банків, що становлять собою підґрунтя ефективного функціонування кредитної системи країни з огляду на формування нею банківського кредитно-інвестиційного портфеля, здатного повністю задовольнити потреби відтворювального процесу у всіх секторах економіки.

Попри поширену думку з приводу «надлишкової ліквідності» банківських установ у нашій країні, необхідно зазначити, що вона має більшою мірою короткостроковий характер, оскільки навіть у структурі строкових вкладень значна частка належить «коротким» ресурсам, непридатним для задоволення довгострокових потреб підприємств у кредитних ресурсах [42].

Статистичні дані, вказують на істотне зростання ресурсної бази банківських установ України упродовж останніх п'яти років. Проте, в умовах підвищення доходів населення відповідне зростання депозитної бази банків пов'язано не так із активізацією їхньої роботи із залучення коштів на ринку, як із відсутністю альтернативних напрямів вкладення коштів – насамперед на ринку цінних паперів. Очевидно, що з появою доступних широкому загалу реальних фондових альтернатив для інвестування коштів перед банками постане проблема загострення конкурентної боротьби за кошти вкладників, передусім – фізичних осіб.

Очевидно, що розвиток вкладних операцій з населенням може бути фактором забезпечення належної фінансової стійкості банківських установ на ринку, оскільки депозити фізичних осіб більш численні та менш динамічні порівняно з відповідними залишками коштів на рахунках юридичних осіб. А з

урахуванням значних обсягів готівки, яка перебуває на руках у населення, ті комерційні банки, які будуть спроможні запропонувати на ринку індивідуальним вкладникам ширший комплекс високоякісних послуг, отримають у своє розпорядження більші суми додаткових ресурсів. Насамперед це стосується активізації зусиль із залучення коштів населення на строкові депозити як найбільш стійку частину акумульованих банками ресурсів, що дає можливість підтримувати належний рівень фінансової стійкості та провадити активну кредитно-інвестиційну діяльність.

Аналітики поділяють банки що працюють в Україні, на три основні групи. До першої належать ті, що мають можливість отримувати фінансову підтримку з-за кордону і зовсім не потребують депозитів, обслуговування яких стало доволі дорогим. Це, зазвичай, банки з суттєвою або 100-відсотковою часткою іноземного капіталу, тому їхні депозитні ставки не дуже привабливі. У другій групі – невеликі вітчизняні банки, що змушені формувати свою фінансову базу завдяки внутрішнім ресурсам, тобто за допомогою депозитних коштів клієнтів. Третя, найбільш численна група – мішана [7].

Запровадження новітніх організаційних форм ведення депозитних рахунків населення може стати тим напрямом, який надав би можливість комерційним банкам підвищити зацікавленість індивідуальних осіб у розміщенні своїх коштів на вкладних рахунках. Йдеться передусім про розширення кола депозитних рахунків клієнтів із різноманітним режимом функціонування, що може надати банківським вкладникам додаткові можливості з використання своїх коштів при одночасному отриманні прийняттого рівня доходів. З одного боку, кошти, що зберігаються на таких рахунках, можуть використовуватись для здійснення поточних платежів, а з іншого – вони є своєрідними фінансовими інвестиціями, що приносять своїм власникам певні доходи і таким чином дають змогу усунути один із головних недоліків депозитів до запитання – їх низьку прибутковість (або ж її повну відсутність) попри збереження належного рівня ліквідності.

За останні кілька років спостерігається тенденція до підвищення довіри до банківських установ країни, що частково слід пояснити постійним збільшенням величини гарантованої суми відшкодування коштів за вкладами фізичних осіб.

Водночас необхідно розглянути можливість гарантованого відшкодування депозитів не лише фізичних, а й юридичних осіб, що створить відповідні умови для стабільного функціонування фінансового ринку, активізації припливу вкладів клієнтів та зниження рівня ризиків.

Разом із тим необхідно розуміти, що формування адекватної ресурсної бази банківських установ для забезпечення довгострокового кредитування інвестиційних проектів визначається не тільки наявністю значної частки у структурі залучених банками коштів строкових і довгострокових депозитів, а і стабільністю усієї ресурсної бази комерційних банків. При цьому слід усвідомлювати, що такий елемент ресурсної бази банківських установ, як строкові вклади населення є порівняно дорогим, а їх обслуговування пов'язано з досить високими витратами банків, що загалом визначає високу ціну кредитних ресурсів (особливо довгострокових). У зв'язку з цим потрібно звернути увагу на такий важливий момент: значні обсяги короткострокових ресурсів попри їх відносно стабільний рівень можуть виявитись не менш важливими, ніж спрямування зусиль банків на залучення довгострокових депозитів, які до того ж не є гарантією від дострокового вилучення коштів клієнтами, а відтак – і від стрибкоподібної зміни ресурсної бази банку з усіма негативними наслідками для його ліквідності. Таким чином, активізація роботи банківських установ із залучення коштів клієнтів на рахунки до запитання при наданні відповідних державних гарантій повернення та максимально можливого спектра послуг за такими рахунками (відповідні карткові проекти, здійснення платежів, отримання кредитів) може створити умови для підтримання стабільного рівня ресурсної бази банків із відкритим широким можливостей щодо довгострокових вкладень в економіку.

Одним із традиційних напрямів стимулювання залучення коштів фізичних осіб на банківські депозити також є процентна політика банку [42].

Депозитна ставка – це своєрідна компенсація власнику тимчасово вільних коштів, в даному разі – фізичній особі, за їх використання протягом певного періоду часу.

Для того, аби визначити вимоги до встановлення оптимальної ціни за дані депозитні послуги або продукти, банки мають враховувати: по-перше,

необхідність забезпечення достатньо високих процентних доходів клієнтам для залучення та утримання їх вкладів; по-друге, важливість встановлення не значно високих процентних ставок, що здатні ліквідувати прибутки, котрі одержані в результаті використання коштів від депозитів.

Можливості комерційного банку збільшувати процентні ставки за депозитними операціями з метою поліпшення своєї конкурентоспроможності на ринку банківських вкладів має цілком визначені об'єктивні межі, котрі зумовлюються попитом на кредити і, відповідно, рівнем позичкового процента, який у свою чергу залежить від динаміки гоподарської кон'юнктури і фази економічного циклу. Відтак корисним напрямом оптимізації процентної політики банків за вкладними операціями може бути використання зарубіжного досвіду ведення депозитних рахунків грошового ринку, норма процента за якими коригується на регулярній основі (наприклад, щотижня) з урахуванням динаміки інших норм процента фінансового ринку країни. У результаті зміна процентної ставки за цим видом депозиту визначається кон'юнктурою грошового ринку, а тому є вигідною для клієнтів банку [42].

Ефективна депозитна політика комерційного банку повинна включати заходи, щодо використання мотиваційних інструментів та підвищення привабливості вкладів шляхом раціонального поєднання цінових і нецінових методів маркетингової політики; особливостей депозитної політики комерційних банків України, що зумовлюються посиленням конкуренції. В умовах загострення конкурентної боротьби між комерційними банками за ресурси та ефективні напрямки їх розміщення для підтримки своєї конкурентоспроможності та досягнення успіхів в сфері депозитної діяльності, залучення нових вкладників та заохочення існуючих до подальшої співпраці з банком, комерційні банки повинні не просто запропонувати вкладникам оптимальну проценту ставку за депозитом, широкий асортимент депозитних послуг та якісне обслуговування, а й мотивувати клієнтів до вкладення коштів створивши максимально сприятливі умови за депозитними вкладами, які будуть заохочувати вкладників до розміщення їх заощаджень.

При відкритті депозитного рахунка банки повинні застосовувати індивідуальний підхід до клієнта, а саме: обговорювати суму договору, термін залучення депозитних коштів, визначити розмір відсоткової ставки та порядок виплати відсотків за депозитним рахунком, умови перегляду їх розміру, відповідальність сторін, умови розриву договору, встановлювати специфічні умови кожного конкретного договору. Надавати можливість клієнтам відкривати депозитні рахунки з можливістю поповнення вкладу.

Діяльність комерційних банків у сфері залучення депозитних коштів повинна проводитися з дотриманням норм діючого законодавства України. При залученні депозитних коштів беруться до уваги встановлені Національним банком України економічні нормативи діяльності комерційних банків та основні напрямки грошово-кредитної політики Національного банку України. Надання високоякісних фінансових послуг, повага до інтересів клієнта, спрямованість на взаємовигідне стратегічне партнерство є основними пріоритетами цінової політики банку щодо залучення депозитних коштів.

Заохотити клієнтів до майбутньої вдалої співпраці з банком можна не тільки шляхом використання різноманітних цінових методів, де визначення депозитної ставки є одним з пріоритетних об'єктів у сфері депозитної діяльності банку, але й – нецінових. Нецінові методи реалізації депозитної політики комерційного банку ґрунтуються на маркетингових дослідженнях окремого сектору ринку, який банк обслуговує, вивченні та аналізі потреб клієнтів в даний момент часу, розробці та впровадженні новітніх операцій та фінансових інструментів, які можуть пропонуватися клієнтам [28].

Одночасно банки можуть суттєво розширювати сервісні можливості депозитних вкладів, доповнюючи їх такими послугами, як часткове зняття та поповнення коштів на вкладах, капіталізація або щомісячна сплата відсотків та впроваджувати нові депозитні продукти, які поєднують у собі високу дохідність і можливість доступу до грошових коштів у будь-який момент.

Однак, у таких непростих умовах важливе значення для клієнта мають не тільки високий процент за вкладами, поява нестандартних видів вкладів, але й

своєчасність виконання банком своїх зобов'язань перед вкладниками і надійність банку.

Нормалізація ситуації на ринку вкладів дозволить населенню захистити і підвищити досягнутий рівень життя та відновить соціальну стабільність, банкам забезпечити реальний сектор економіки ресурсами розширення виробничої бази та оновлення інфраструктури. Без цього неможливий інноваційний ріст і ефективний розвиток економіки.

3.2. Шляхи підвищення ефективності діяльності банків на ринку депозитних послуг України

В умовах світової фінансової кризи та пов'язаного з нею дефіциту ресурсів на міжнародних ринках капіталу банки України втратили можливість зовнішніх запозичень і зіткнулися з проблемою нестачі ресурсів для активного розвитку бізнесу. Враховуючи фінансову ситуацію, пріоритетними завданнями для комерційних банків є залучення ресурсів на внутрішньому ринку та утримання клієнтів, адже, для забезпечення конкурентоспроможності банків необхідною умовою повинно бути досягнення достатності ресурсного потенціалу. Розробка депозитної політики повинна визначати пріоритетні напрямки розвитку та удосконалення банківської діяльності в процесі залучення й акумулювання ресурсів, розвиток депозитних операцій та підвищення їх ефективності [28].

Загострення конкуренції між комерційними банками за ресурси домогосподарств змушує їх розробляти адекватну депозитну політику, яка б зменшувала невизначеність їх макросередовища. Актуальним, сьогодні є аналіз макроекономічних факторів, які впливають на обсяг залучених у банківську систему коштів домогосподарств, що дозволить банкам сформувати депозитну політику, здатну забезпечити високий рівень рентабельності, стійкість до цінової конкуренції, формування власних бар'єрів для входу на ринок банків-конкурентів. Серед таких факторів виділяють: державну політику щодо розвитку банківської сфери, рівень інфляції та процентні ставки за депозитами, рівень розвитку банківської системи та системи кредитно-фінансових інститутів, ступінь довіри вкладників до банківських установ, демографічні фактори. На депозитну політику

впливає і стан регіону, в якому банк здійснює свою діяльність. Це стосується зовнішніх ризиків, не пов'язаних з роботою банку [80].

Якщо банк, не має власної депозитної політики, або має депозитну політику невисокої якості, або не зміг довести її основні положення до відома конкретних виконавців, ставлячи під сумнів можливість її реалізації, значно підвищується ризик його діяльності. Важливим моментом у реалізації депозитної політики є залучення та утримання банківськими установами заможних клієнтів, у тому числі фізичних осіб.

При розробці політики банку на ринку депозитних послуг необхідно враховувати принципи максимізації прибутку, забезпечення стійкості ресурсної бази та рівня ліквідності, гнучкості асиртиментної і цільової політики та пристосування окремих параметрів збуту до вимог клієнтів. Розробка політики розвитку банку повинна передбачати комплекс дій із досягнення бажаної позиції на депозитному ринку та встановленої частки депозитів у залучених ресурсах. Стратегічні напрямки банківських установ на ринку депозитних послуг повинні відображати:

- ринкову позицію досягнення лідерства, утримання ринкових позицій;
- інновації, які передбачають використання нових методів ведення бізнесу, впровадження нових видів депозитних послуг;
- використання ресурсів;
- прибутковість;
- підвищення ефективності банківського менеджменту.

Підвищення ефективності діяльності банків на ринку депозитних послуг України необхідно починати з удосконалення банківського законодавства, а саме:

1. Ухвалення Верховною Радою України Закону «Про ощадну справу», який дозволив би забезпечити правову основу його організації і розвитку з урахуванням сучасних вимог.

2. Банківське законодавство має відображати всі форми відносин банків з органами державної влади і управління, з НБУ, а також між собою і клієнтурою. Банківські закони мають мати характер прямої дії для того, щоб звести до мінімуму втручання органів управління в діяльність банків.

3. Необхідне вдосконалення системи банківського ліцензування з метою усунення монополізму в діяльності банків, а також вирівнювання умов конкуренції між ними.

4. Для забезпечення повноти банківського законодавства, норми, що належать до банківської діяльності, необхідно включати до законодавчих актів з регулювання інших сфер діяльності.

5. При вдосконаленні податкового законодавства необхідно зважати на специфіку банківського сектору і зацікавити його в розширенні своєї діяльності і підвищенні фінансової стійкості, тому що створення ефективної системи оподаткування є важливим напрямом регулювання банківського сектору [80].

Крім того, НБУ необхідно звернути увагу на створення економічних передумов для активізації процесу залучення довгострокових коштів населення. Тому особливої актуальності набуває питання нарощування капіталу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Шляхи вирішення даної проблеми полягають в такому:

- необхідно збільшити кількість джерел формування коштів фонду, а також встановити норму відрахувань і для НБУ;
- кошти фонду можуть бути розміщені не тільки в державні, але і в іпотечні цінні папери;
- необхідно упровадити диференційовані ставки по вкладах банків до Фонду гарантування.

Для покращення здатності комерційними банками залучати депозитні ресурси, забезпечувати бажану структуру, обсяги та рівень витрат за депозитними зобов'язаннями необхідно використовувати цінові та нецінові методи управління залученими коштами.

Сутність цінових методів полягає у використанні відсоткової ставки за депозитами як головного важеля в конкурентній боротьбі за вільні грошові кошти фізичних і юридичних осіб. Підвищення пропонованої банком ставки дозволяє залучити додаткові ресурси. І, навпаки, банк, перенасичений ресурсами, але обмежений небагатьма прибутковими напрямками їх розміщення, зберігає чи знижує депозитні ставки. Відсоткова ставка в свою чергу має покривати рівень

інфляції та приносити дохід вкладнику. Правильно визначені відсоткові ставки зможуть зацікавити власника вільних грошових коштів відкрити депозитний рахунок в банківській установі.

Нецінові методи управління залученими коштами банку базуються на використанні різноманітних прийомів заохочення клієнтів, які прямо не пов'язані зі зміною рівня депозитних ставок. До таких прийомів належать реклама; поліпшений рівень обслуговування; розширення спектра пропонованих банком рахунків та послуг; комплексне обслуговування; додаткові види безкоштовних послуг; розташування філій у місцях, максимально наближених до клієнтів; пристосування графіка роботи до потреб клієнтів. У боротьбі за клієнтів банки вдаються до таких прийомів, як проведення лотереї серед клієнтів, безкоштовне розсилання виписок з рахунків, відкриття депозитів новонародженим як подарунок від банку, обладнання безкоштовних автомобільних стоянок біля банку, встановлення банкоматів у громадських місцях, проведення безготівкових розрахунків за допомогою пластикових карток, надсилання клієнтам привітань і подарунків до свят від імені керівництва банку тощо. В умовах загострення конкурентної боротьби в банківській сфері менеджмент велику увагу приділяє саме неціновим методам управління, оскільки підвищення депозитних ставок має обмеження, і не завжди цей метод управління можна застосовувати [76].

У практиці роботи українських банків перевага надається ціновим методам управління, оскільки депозитні ставки централізовано не регулюються і встановлюються менеджментом банку самостійно залежно від потреби в залучених коштах. Останнім часом у вітчизняній банківській практиці нецінові методи управління стають все популярнішими, адже загострення конкурентної боротьби та зниження загального рівня дохідності спонукає банки до пошуків нових прийомів заохочення клієнтів.

Одним із перспективних напрямів обслуговування клієнтів за допомогою нецінових методів є використання pow-рахунків. Ці рахунки об'єднали в собі принципи збереження і використання строкових вкладів і вкладів до запитання: як тільки сума залишку на рахунку перевищує якийсь розмір, на неї починають нараховуватися проценти.

Для клієнтів pow-рахунки вигідні тим, що, як і вклади до запитання, дають можливість проводити розрахунки за допомогою документа, що має силу засобу платежу, а головне, як і строкові вклади, надають право одержувати відповідний прибуток. Крім того, приватна особа може одержати кредит розміром до 50% залишку на рахунку. Для банку pow-рахунку привабливі тим, що кошти на них зберігаються протягом точно визначеного часу і можуть бути використані для довгострокових вкладень.

Ще одним перспективним способом залучення заощаджень населення в банківські вклади є superpow-рахунки, на які нараховується прибуток за плаваючою ставкою [80].

Серед поширених видів персональних депозитних рахунків варто виділити ощадні вклади з книжкою. У силу сформованої історичної навички, в Україні, та й у всіх інших пострадянських державах, ощадні вклади з книжкою є найбільш популярними, тому що протягом усього життя багатьох поколінь радянських людей ніяких інших просто не було. Головна відмінна риса ощадної книжки використовуваної в західних банках є наявність на ній магнітної смуги або обов'язковий додаток до неї – магнітної картки. Наявність картки або магнітної смуги дозволило адаптувати стару систему обліку депозитних операцій із сучасним паперовим обліком (в електронному вигляді). Таким чином, клієнт, що має звичний йому носій інформації, має можливість одержати будь-яку послугу з грошима на його рахунку практично в будь-якій установі банку. Тобто будь-який оператор, що знаходиться у віддаленні від місця здійснення вкладної операції, має доступ до рахунку клієнта з правом проведення будь-якої операції. Даний приклад досить яскраво говорить про те, що незважаючи на дуже великий розвиток електронних банківських послуг, ощадна книжка не загубила своєї актуальності для визначеної категорії клієнтів.

Підвищення ефективності депозитної політики можна досягти шляхом активного використання зарубіжного досвіду організації заощаджень населення. Особливу увагу слід приділяти організації і впровадженню накопичувальних інвестиційних схем, зокрема пенсійних рахунків, рахунків на оплату навчання, покупку житла, а також підвищенню ролі банків у здійсненні договірних

операцій, зокрема управлінню пайовими фондами. Досвід зарубіжних банків цікавий також з точки зору обслуговування корпоративних клієнтів. На особливу увагу заслуговує чіткий перебіг внутрібанківських процедур, що дозволяє досягти оперативності при продажі банківських послуг і скорочує операційні витрати, тоді як робота більшості українських банків з корпоративною клієнтурою часто заснована на ексклюзивному підході, що знижує якість послуг і доходи банку в цілому.

Подальший розвиток позначеної тенденції може звести нанівець один із найважливіших на сьогодні чинників вибору клієнтом банківської установи, який полягає в територіальній близькості. Йдеться, по суті, про нівеляцію такої традиційної конкурентної переваги, як тривалі особисті контакти з клієнтами, оскільки нові комунікаційні технології замінять традиційні канали спілкування, що відкривають можливості долати будь-які територіальні і часові обмеження в буквальному розумінні [72].

Для того, щоб підвищити довіру до банківської системи необхідно:

- стабілізувати та поліпшити політичну ситуацію в країні;
- ефективно використовувати можливості держави щодо рекапіталізації проблемних банків;
- створити достовірний об'єктивний централізований інформаційний ресурс, в якому буде постійно оновлена інформація про реальний стан справ в економіці України та її галузях;
- відновити довіру населення до національної грошової одиниці України – гривні, стабілізувавши її курс;
- банкам зосередитися на своєму іміджі в суспільстві, адже репутаційний ризик у даний час є найбільш загрозливим, а репутацію банку створює його персонал;
- вжити заходів щодо поліпшення якості банківського капіталу;
- знизити рівень проблемних активів;
- запровадити жорсткі санкції до банків, що здійснюють неповернення депозитів і затримку платежів клієнтів;

- створити нові вигідніші для вкладників пропозиції, удосконалюючи тим самим власні банківські послуги;
- налагодити законодавчий і судовий захист прав та інтересів банкірів, що по суті, свідчить про недооцінку ролі банків і навіть певну неповагу до них з боку органів державної влади;
- налагодити систему гарантування вкладів населення.

Керівництву кожного банку варто пам'ятати, що більшу довіру мають ті фінансово-кредитні установи, які надають достовірну інформацію про обсяги своїх портфелів, стан активів, публікують дані про проведення загальних зборів акціонерів, беруть активну участь у конференціях [25,с.120].

Для удосконалення механізму залучення вкладів фізичних та юридичних осіб пропонується також зосередити увагу на рекламі банківських послуг. Підрозділам маркетингу та реклами, які створені в банках, необхідно поліпшити інформаційні потоки, ефективно надавати інформаційні та консалтингові послуги, що спрямовані на зацікавлення існуючих та потенційних вкладників у депозитних послугах банків.

З метою створення логічної системи орієнтованості на клієнта банкам доцільно:

- проводити опитування серед клієнтів відносно якості обслуговування та виконання зобов'язань перед клієнтом;
- здійснювати постійну оцінку клієнтів з метою визначення подальших напрямів підвищення якості їх обслуговування та задоволення їхніх потреб у депозитних послугах;
- уживати відповідних заходів у разі зниження обсягів продажу депозитних продуктів банку, спрямованих на використання цінових і нецінових методів управління депозитною діяльністю банку.

І взагалі, основним завданням банку при розробці пакета депозитних послуг має стати чітке формулювання того, чому клієнти мають принести свої заощадження у конкретний банк. Для цього необхідно:

- розробити прості й зрозумілі споживачеві депозитні продукти;

- депозити мають враховувати інтереси певного сегмента споживачів, на який орієнтується банківська установа;
- провести дослідження кола наявних та потенційних клієнтів, проаналізувати джерела їх доходів і фінансові очікування;
- звернути увагу на навчання й мотивацію персоналу щодо роботи із збільшеними обсягами активів і пасивів;
- залучати кошти від громадян шляхом реалізації ощадних сертифікатів. Сертифікати мають підвищену, порівняно з депозитом, прибутковість, що приваблює інвесторів, разом з тим вони погодяться з дисконтом у разі дострокового пред'явлення сертифіката банку [25].

Таким чином, підсумовуючи все вищесказане, визначимо основні рекомендації і напрями, що стосуються підвищення ефективності проведення депозитної політики банку:

- розвиток депозитних операцій з населенням на основі упровадження нової техніки і технології банківського обслуговування фізичних осіб;
- забезпечення високої стійкості залучених банком коштів;
- активне використання процентної політики як методу стимулювання розміщення коштів на різні види депозитів;
- розширення обсягу термінових депозитів шляхом використання коштів спеціального призначення, які знаходяться на рахунках підприємств;
- розширення практики залучення коштів клієнтів на ощадні вклади, тому що вони є найбільш стійкою частиною мобілізованих банком ресурсів;
- використання у вітчизняних умовах досвіду банків економічно розвинених країн, що стосується відкриття різного роду СМА-, АТS-рахунків і деяких інших видів депозитів.

Використання в практичній діяльності розглянутих напрямів вдосконалення операцій, що стосуються формування ресурсної бази банків, могло б значною мірою розширити їх можливості у сфері мобілізації ресурсів і їх ефективного розміщення. Подальше збільшення ролі депозитних операцій банків, їх розвиток і зростання до рівня світових стандартів здійснюватиметься в міру створення у нашій країні всіх необхідних умов, властивих ринковій економіці. Всі

перераховані заходи повинні здійснюватися практично одночасно. Завдяки цьому буде досягнутий швидкий, реальний і довготривалий ефект. Оптимізацію процесу формування ресурсної бази комерційних банків слід вважати необхідною умовою зміцнення стійкості усієї кредитної системи країни, підвищення довіри до неї з боку інвесторів, вкладників і кредиторів, а також зростання її ролі у стимулюванні збалансованого розвитку усіх галузей і секторів господарства та інтенсивного зростання економіки України загалом.

3.3. Проблеми діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України та запозичення досвіду зарубіжних країн для вдосконалення його діяльності

Стабільна банківська система дає потужний поштовх до стрімкого економічного зростання будь-якої країни, оскільки, забезпечує безперебійне функціонування платіжної системи, стимулює до заощадження коштів, інвестиційних вкладень в економіку, сприяє розвитку фінансового посередництва. Світовий досвід та вітчизняна практика банківської діяльності переконують, що навіть чутки про ненадійність фінансової установи, не кажучи вже про початок кризи, миттєво можуть спричинити паніку серед вкладників, заспокоїти яких надзвичайно складно [67].

В умовах світової фінансової кризи питання надійності банківських установ постає найбільш гостро. У такій ситуації головним питанням є розвиток системи гарантування вкладів, головна мета якої – забезпечити довіру громадськості до української банківської системи та, врешті-решт, запобігти масовій банківській кризі. Адже в такі турбулентні часи найбільш незахищеним є населення країни, а банкрутство банків може призвести не тільки до економічних та фінансових потрясінь, перебудови світової валютної системи, інформаційних війн тощо, але й до великих соціальних потрясінь, тому вдосконалення національної системи страхування депозитів вкладників – один зі способів виходу з такої складної ситуації. Крах навіть одного банку може спричинити ланцюгову реакцію банкрутств інших – аж до настання системної банківської кризи. Будь-яке банкрутство може викликати ланцюгову реакцію фінансових труднощів у

контрагентів банкрута. Банкрутства банків, як свідчить практика, трохи більше часті, ніж банкрутства інших підприємств, однак вони можуть мати небезпечніші наслідки для економіки країни загалом.

На початку 1990-х років питання надійності банківських установ, що залучають кошти фізичних осіб, було одним із найболючіших для вітчизняної банківської системи. Всі спроби Національного банку України захистити громадян, які довірили свої заощадження банківським установам, від можливої їх втрати у разі банкрутства (маємо на увазі підвищені економічні нормативи, особливі вимоги до банків при одержанні банківської ліцензії на право розміщувати депозити фізичних осіб тощо) не давали очікуваного результату.

У 1998 році Національний банк України ініціював створення спеціального позабюджетного Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО), метою якого стало забезпечення захисту інтересів фізичних осіб – вкладників банківських установ, створення фінансової бази для відшкодування їм коштів у разі неспроможності банків повернути вклади. Було визначено основний принцип захисту прав вкладників: головну відповідальність за результати діяльності банківських установ, включаючи виконання зобов'язань перед вкладниками – громадянами України, несе не держава, а самі банки [67].

Правовою основою вітчизняної системи страхування депозитів є Указ Президента "Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб – вкладників банківських установ України", Закон "Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб", а також "Положення про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб", затверджене Кабінетом Міністрів і Національним банком України. Фонд є державною спеціалізованою, економічно самостійною установою.

Передумовою до створення Фонду стало банкрутство кількох великих банків, в яких були сконцентровані значні фінансові ресурси, які зрештою не були компенсовані. Тому, як взірець, був взятий закордонний досвід гарантування вкладів фізичних осіб. Спочатку, величина гарантованої суми становила 500 грн., поступово цей показник збільшився до 150000 грн. [59].

Учасниками Фонду гарантування вкладів фізичних осіб є банки і філії іноземних банків, що внесені до Державного реєстру банків, який веде

Національний банк України, та мають банківську ліцензію на право здійснення банківської діяльності. Участь у Фонді банків і філій іноземних банків вважається обов'язковою. Учасником Фонду є банк, який виконує встановлені Національним банком України економічні нормативи щодо достатності капіталу і платоспроможності та може виконувати свої зобов'язання перед вкладниками.

Фонд гарантує кожному вкладнику учасника (тимчасового учасника) Фонду відшкодування коштів за його вкладами, включаючи відсотки, в розмірі вкладів на день настання недоступності вкладів, але не більше від визначеної суми за вкладами у кожному з таких учасників. Зазначений розмір відшкодування коштів за вкладами, включаючи відсотки, за рахунок коштів Фонду може бути збільшено за рішенням адміністративної ради Фонду. Залежно від тенденцій розвитку ринку ресурсів, залучених від вкладників учасниками (тимчасовими учасниками) Фонду. Якщо вкладник має вклади у кількох учасниках (тимчасових учасниках) Фонду, які надалі реорганізувалися шляхом їхнього злиття, приєднання або перетворення на один банк – юридичну особу, то Фонд гарантує відшкодування коштів за цими вкладами до закінчення строку дії договорів за цими вкладами на тих самих умовах, що й до реорганізації. Відшкодування вкладів в іноземній валюті відбувається у національній валюті України після перерахування суми вкладу за офіційним (обмінним) курсом Національного банку України на день настання недоступності вкладів.

Джерела фінансування фонду:

- збори банків (початковий – 1% від зареєстрованого статутного капіталу, регулярний – 0.5% від обсягу залучених вкладів, спеціальний);
- кошти, внесені Національним банком України в розмірі 20 млн. грн.;
- прибутки від інвестування коштів фонду в державні цінні папери України;
- кредити Кабінету Міністрів, Національного банку та іноземних кредиторів;
- пеня, яку сплачують банки за несвоєчасне або неповне перерахування зборів;
- прибутки від депозитів, розміщених у Національному банку України.

Фонд не відшкодовує гарантовану суму за вкладами, розміщеними:

- членами наглядової ради, ради директорів і ревізійної комісії банку, іноземного банку, вклади яких у банку, філії іноземного банку є недоступними;
- працівниками незалежних аудиторських фірм (аудиторами), які здійснювали аудиторські перевірки банку протягом останніх трьох років;
- акціонерами, частка яких перевищує 10 відсотків статутного капіталу банку;
- третіми особами, які діють від імені вкладників, зазначених вище;
- вкладниками, які на індивідуальній основі отримують від банку пільгові відсотки та мають фінансові привілеї, що призвели до погіршення фінансового стану банку;
- вкладниками, які не ідентифіковані ліквідаційною комісією [59].

Нарахування регулярного збору до Фонду здійснюється учасниками Фонду двічі на рік по 0,25 відсотка від загальної суми вкладів, включаючи нараховані за вкладами відсотки, за станом на 31 грудня року, що передує поточному, і 30 червня поточного року. Перерахування нарахованого регулярного збору здійснюється учасниками Фонду щоквартально рівними частками до 15 числа місяця, наступного за звітним періодом. Встановлення спеціального збору до Фонду здійснюється, якщо поточні доходи Фонду є недостатніми для виконання ним у повному обсязі своїх зобов'язань щодо обслуговування та погашення залучених кредитів, спрямованих на відшкодування коштів вкладникам учасників Фонду. Рішення про встановлення спеціального збору приймає адміністративна рада за погодженням з Національним банком України [57].

Як за європейським, так і за українським законодавством участь банків у схемах гарантування є обов'язковою. Проте в країнах Євросоюзу той чи інший кредитний інститут має право не брати участі у схемі гарантування повернення вкладів, якщо він належить до системи, що належним чином забезпечує його ліквідність і платоспроможність, а також пропонує вкладникам щонайменше рівнозначний офіційній схемі гарантування ступінь захисту вкладів. За українським законодавством схема, розроблена у законі про гарантування вкладів, є безальтернативним "вибором" банків, що дає підстави говорити про

необхідність удосконалення діючого порядку гарантування вкладів фізичних осіб шляхом розробки механізму, який більшою мірою враховував би інтереси банків.

Перспективний напрямок удосконалення системи гарантування вкладів – поступовий перехід до диференційованих ставок за внесками банків до фонду. Це стимулюватиме банки до підвищення якості управління ризиками, що в підсумку сприятиме зростанню стійкості та надійності банківської системи загалом. З іншого боку, система диференційованих ставок дасть змогу швидко оцінювати ступінь надійності банку, адже все буде гранично прозоро: чим більший внесок банку до фонду, тим більш ризиковано з ним мати справу. Разом з тим страхування вкладів має і негативний бік. По-перше, у вкладників у разі вибору банку значною мірою зменшуються вагання щодо його фінансової стійкості. По-друге, наявність системи страхування вкладів може призвести до викривлення раціональної ринкової поведінки банку та його менеджменту, не порівнювати ризики своїх операцій. Фактично страхування вкладів може стимулювати більш ризикову банківську діяльність. Зокрема, страхування вкладів зменшує загрозу вилучення вкладів і дає змогу банкам скоротити обсяги резервів і приймати на себе більші ризики, не беручи до уваги можливість втрати коштів, тобто страхування є завуальованою субсидією високоризиковим банкам. В цілому це може негативно вплинути на банківську систему, послабити її фінансову стійкість. Однак, втрата довіри до банківської системи внаслідок відсутності страхування вкладів справедливо вважається вагомішою за відшкодування втрат. Головне – це знайти оптимальне, зважене рішення. По-третє, відшкодування втрат вкладникам проблемних банків може викликати невдоволення в інших банків і громадян, які прямо чи опосередковано повинні розплачуватися за чужі помилки або ризикові дії.

Нині немає єдиної універсальної всім країнам схеми страхування депозитів, оскільки, попри процес уніфікації банківських законодавств, національні відмінності типів банківських систем досить великі. Вони залежать від структури національної банківської системи та механізму нагляду над банками, відносин держави й комерційних банків.

Для створення ефективнішої системи страхування банківських депозитів в Україні найкориснішим, з огляду на економічний, соціальний і політичний розвиток, є досвід систем страхування країн Східної Європи (Болгарії, Польщі, Румунії, Угорщини та інших). Проблеми захисту вкладників у цих країнах мають багато спільного з українськими. Тому в умовах перехідного періоду у багатьох країнах Східної Європи триває формування змішаної системи захисту внесків. Так, в Угорщині прийнято закон про державний фонд страхування внесків. У ньому переважають державне управління і недержавні джерела фінансування. Діяльність фонду звільнена від оподаткування. Його функції полягають не лише у стягненні страхових внесків і виплаті страхових премій. Фонд має право вживати заходів, що попереджають банкрутство фінансового інституту. Крім того, політика фонду зорієнтована здебільшого на захист інтересів малих і середніх вкладників. Об'єктами страхування є депозити як фізичних так і юридичних осіб. На наш погляд, ці положення доцільно було б закласти в основу побудови й української системи страхування депозитів [57].

Формуючи механізм стягування страхових платежів і розробляючи моніторинг фінансового положення банків, слід скористатися досвідом захисту депозитів розвинених країн – США, Великобританії та Японії [57].

У Сполучених Штатах Америки захист банківських депозитів базується на змішаній системі захисту інтересів вкладників, функціонування якої забезпечують дві спеціальні організації: Федеральна корпорація зі страхування депозитів (ФКСД) і Федеральна корпорація зі страхування депозитів позичково-ощадних асоціацій.

Об'єктами страхування ФКСД є всі внески в банку, включаючи гарантійні зобов'язання банку перед клієнтом. Страхуються внески фізичних і юридичних осіб як державних, так і недержавних організацій. В обов'язковому порядку страхуються внески у так званих національних банках, тобто тих, які працюють на підставі генеральної ліцензії на всій території країни і для яких членство у Федеральній резервній системі (ФРС) є обов'язковим. Банківська установа, що застрахувала у ФКСД свої депозити, може в будь-який час розірвати з нею відносини. Також, Федеральна корпорація зі страхування депозитів може

виключити із системи страхового захисту внесків банки, що здійснювали незаконні або дуже ризиковані операції. Крім цього, ФКСД має право за рахунок власних коштів здобувати частку в капіталі банку (або весь капітал на термін до 5-ти років) або надавати йому позичку, а також, на час змінювати керівництво банку; переказувати дебіторську і кредиторську заборгованість банку, що збанкрутував, іншому банкові, застрахованому ФКСД. ФКСД уповноважена регулярно ревізувати банки, що не є членами ФРС. Відповідно до чинної практики страхове відшкодування виплачується в розмірі до 100 тисяч доларів на один рахунок держателя. При цьому серйозні обмеження щодо кількості рахунків одного вкладника не встановлюються.

У США було розроблено модель GMS (Growth Monitoring System), застосовану FDIC з метою розпізнавання початкової стадії процесів, що переростають у неплатоспроможність банків. Вона заснована на тому, що швидке збільшення банківських активів може спричинити зростання вкладень з підвищеним ступенем ризику і зниження якості управління банком. Банки, виділені GMS як такі, що «швидко зростають», є об'єктом додаткової уваги з боку FDIC. Ця модель використовує п'ять показників: приріст активів; приріст кредитного портфеля; частка зобов'язань у пасиві; частка кредитних вкладень у цінні папери з терміном понад 5 років у складі активів; капіталізація балансу. При цьому розраховуються темпи приросту останніх трьох показників, потім процентні співвідношення порівнюються з відповідними середніми показниками подібної групи банків. Залежно від величини балансу, місця розташування та кількості відділень банку, виділяється 25 таких груп. Ці співвідношення оцінюються за відповідними критеріями й утворюють загальну оцінку GMS. Прогнозні властивості моделі дають змогу виділити банки, що характеризуються підвищеним ризиком неплатоспроможності у майбутньому, причому прогноз поширюється на чотири роки [57].

У Великобританії захист банківських депозитів здійснюється Страховим фондом депозитів (СФД) британських банків. Свою діяльність Фонд розпочав 1982 року. Страховий фонд депозитів був утворений на підставі законодавчого розпорядження, а не добровільної угоди безпосередньо між банками, він є

самостійною юридичною особою. В обов'язковому порядку страхуються внески усіх банків, винятком є окремі філії іноземних банків, стерлінгові рахунки яких у Великобританії знаходяться під захистом систем, що діють у країнах, де базується головна контора. Схемою захисту передбачений лише прямий захист заощаджень вкладників, а максимальний розмір страхового відшкодування для одного вкладника визначений у 75% перших 10 тисяч фунтів стерлінгів його депозиту. Страховий фонд депозитів формується із вступних внесків банків-членів, обумовлених залежно від класу банку. Мінімальна сума внеску становить 10 тисяч фунтів стерлінгів, максимальна – 300 тисяч. За потреби розміри внесків можуть бути збільшені. Однак їхній максимальний розмір не повинен перевищувати 0,3% від загального обсягу застрахованих депозитів. Особливістю є те, що страхуються лише внески у фунтах стерлінгах на рахунках у Великобританії.

Корпорація зі страхування депозитів у Японії існує з 1971 року. Її капітал рівними частинами вніс уряд, Банк Японії і приватні банки. Корпорацією керує комітет, куди входять також керівник Банку Японії і представники приватних банків. Участь у системі страхування депозитів є обов'язковим для усіх міських банків, банків довгострокового кредиту, валютних і ощадних банків, а також кредитних кооперативів. Система закрита для місцевих відділень іноземних банків. Страхове відшкодування виплачується з фонду, що утвориться зі щорічних внесків у розмірі 0,008% від застрахованих депозитів банку. Компенсація вкладникам виплачується тільки у випадку, якщо їхні депозити були виражені в ієнах і максимальна сума становить 10 мільйонів ієн [57].

Отже, можна виділити три різновиди побудови системи захисту інтересів вкладників різних країн:

- систему страхування клієнтських внесків, що діє відповідно до норм страхової діяльності.
- систему гарантій з більшою гнучкістю заходів для оздоровлення банку. У першому випадку за банкрутства банку вкладник отримує зі спеціального фонду означену суму в межах страхового покриття. У другому –

можливі втрати вкладників не відшкодовуються, але розпочинається комплекс заходів для оздоровлення банку.

- змішану систему, що включає в себе елементи двох вищезгаданих систем. Система страхування зазвичай будується так, що у разі банкрутства банки перекладають втрати на своїх вкладників, що не застрахувалися [67].

Для ефективної системи страхування банківських депозитів економічно розвинених країн передбачено такі послідовні кроки.

1. Створення політичного і законодавчого базису для обов'язкової та структурованої системи страхування банківських депозитів. Відкрита система дає владі змогу уникати помилкових стимулювальних дій. Як показав досвід, прихована система, заснована на державних розпорядженнях або минулих заходах для захисту державних банків, гарантування їхніх кредитів і захисту вкладників інших банків за потреби, неефективна. Схеми страхування банківських депозитів має однаково поширюватися як на великі, так і на малі банки, а також враховувати специфіку методів оздоровлення банків різних форм власності.

2. Оплата витрат на оздоровлення державного банку може бути делегована приватним кредитним організаціям через підвищення страхової премії.

Умовою стабільності є формування адміністративних меж, що відповідають обраній системі страхування банківських депозитів, прийняття рішень про включення окремих банків у систему страхування, наприклад, за критерієм власного банківського капіталу. Важливим є відповідність міжнародним стандартам чинних правил і розпоряджень, процедур звітності, оцінки позичок, аудиту, контролю. Окреме місце посідає забезпечення доступу до інформації про діяльність банків, що дає змогу клієнтам захищати свої інтереси і примушує банки підкорятися ринковій дисципліні. Обов'язковою умовою є незалежність державного відомства, відповідального за систему страхування банківських депозитів, у прийнятті рішень про банкрутство банків. Важливою є визначеність законодавчої бази щодо захисту депозитів стосовно прав власності, закриття збанкрутілих банків і незалежність відомства контролю від центрального банку, включаючи політичний тиск. Невіддільною складовою є забезпечення системи

страхування банківських депозитів необхідним фінансуванням і кваліфікованим персоналом. Перші кошти для фінансування надходять від стартового податку на усі банки, податку, розподіленого між комерційними банками, центральним банком і казначейством, винятково державного фінансування, або від запозичення фінансових коштів, право на яке надається агентству, відповідальному за страхування банківських депозитів, якщо немає інших джерел. При цьому державне фінансування може бути постійним або тимчасовим, а кошти, вилучені з банків на створення системи страхування банківських депозитів, можуть бути компенсовані.

Операції зі страхування банківських депозитів зазвичай стандартизуються на підставі методик, випробуваних у страхових компаніях, зокрема методи гарантування, контролю, розподілу ризиків, установаження страхових премій з урахуванням специфіки страхування банківських депозитів. Вимоги мають бути задоволені до надання банку ліцензії, що забезпечує право на захист депозитів. Хоча у багатьох країнах ліцензія на ведення банківських операцій надається довічно, є країни, де перереєстрація банків здійснюється періодично, що дає змогу контролювати якісні характеристики діяльності банків. Обов'язковим є планування дій на випадок кризи усієї банківської системи. Під час кризи банківської системи масово та взаємозалежно банкрутують банки. Гарантією реалізації плану є адекватна база податкових доходів, що стримує кризу. Для цього важливим є механізм додаткового фінансування системи захисту банківських депозитів [67].

Таким чином, система страхування банківських депозитів на Заході створює умови для забезпечення гарантій банківських вкладів.

Дослідження досвіду зарубіжних країн дає змогу стверджувати, що запровадження змішаної системи захисту депозитів в Україні забезпечить як прямий захист вкладників (коли у разі банкрутства отримує з фонду зазначену суму у межах страхового покриття), так і непрямий захист (коли НБУ разом з фондом уживає заходів з фінансового оздоровлення проблемного банку). Тому, на нашу думку, для створення ефективної системи страхування банківських депозитів необхідно змінити підхід до розв'язання проблеми. Суб'єктом

страхування і захисту повинен стати не окремий вкладник, а банк разом із вкладниками. Таким чином, ефективний захист банківських депозитів передбачає однаково ефективне функціонування як страхування, так і контролю та нагляду за фінансовим станом комерційних банків.

У цілому нині, як показує закордонний досвід, створення ефективну систему захисту грошових заощаджень населення вимагає розробки та здійснення у сфері цілеспрямованої політики. Ця політика має передбачати розв'язання проблеми реального відновлення знецінених інфляцією вкладів населення, вибір системи страхування вкладів, причому кращою є система з чітко вираженими гарантіями, визначення конкретних параметрів такої системи - ступінь охоплення різних типів кредитно-фінансових установ, видів депозитів, механізмів формування страхових фондів та інших [57].

Важливим питанням є участь держави в системі страхування вкладів населення. Виокремлюють такі основні організаційні форми страхування вкладів:

1. Американська, коли органом страхування є Федеральна корпорація страхування депозитів (ФКСД), яка працює під контролем державних органів (конгресу та федерального уряду) та характеризується значним рівнем самоврядування;

2. Німецька, коли, навпаки, держава не має ніякого безпосереднього відношення до страхових фондів, що належать банкам-членам та управляються відповідними галузевими союзами. Приватна система страхування вкладів, за умови її належного фінансування, може бути ефективнішою. Однак за відсутності достатнього фінансування такій системі страхування необхідне втручання держави. Більше того, приватна система страхування потребує жорстокого регулювання та нагляду, що суттєво знижує її ефективність;

3. Змішана. Практикою доведено, що без участі держави ніяка система страхування депозитів, як правило, не спроможна покрити втрати, пов'язані з банківською кризою. Держава повинна приймати на себе окреслені зобов'язання зі страхування депозитів, однак однозначно визначити їх розмір і форми дуже складно.

Щодо регулярних внесків, то в економічно розвинених країнах регулярні внески значно нижчі, ніж у постсоціалістичних країнах і країнах з нестабільною економікою. Так, в Японії вони становлять 0,008 % на рік, в Іспанії — 0,12 %, Туреччині — 0,3 %, Канаді — 0,1 %, Німеччині — 0,03 %, тоді як у постсоціалістичних країнах — від 0,1 % до 0,6 % від суми депозитів на кінець року. Світова практика свідчить, що рівень покриття коливається в межах від 0,1 у Македонії до 14,5 у Чаді з середнім значенням 3,0 для світу в цілому. В Україні рівень покриття за банківськими вкладками на початок 2007 р. становив 1,3, а у зв'язку зі збільшенням розміру компенсацій величина покриття вже перевищує позначку 3,0. Таким чином, Україна будує свою систему гарантування вкладів згідно з рекомендаціями МВФ, але необхідно враховувати й той факт, що Україна значно відстає від розвинених країн світу за розміром ВВП на душу населення [67].

Звісно, будь-яка система не ідеальна, потрібно її постійно вдосконалювати з огляду на реалії та виклики сучасності. Тому зосередимо увагу на основних недоліках функціонування Фонду:

1. Поширення дії системи гарантування вкладів лише на захист інтересів фізичних осіб, не враховуючи інтереси фізичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності та юридичних осіб.

2. Недостатність джерел формування ресурсів Фонду. З огляду на фінансову нестабільність НБУ опрацьовує проект щодо збільшення регулярних зборів вдвічі (з 0,25 до 0,5 % від обсягу залучених коштів). Уже прийняте рішення про надання Національним банком Фонду кредиту в розмірі 1 млрд. грн., а також про тимчасове фінансування виплат за рахунок щорічних внесків НБУ від перевищення кошторисних доходів над кошторисними витратами (в розмірі 20 % від перевищення доходів над його витратами, але не менше 1 млрд. грн.).

3. Обмежені контрольні функції Фонду. Фонд не контролює процес виплати банками-агентами компенсацій вкладникам, а також не здійснює нагляд за санацією, ліквідацією банків. А це не відповідає світовій практиці, де відповідні структури повністю контролюють процес від отримання внесків до видачі компенсацій вкладникам.

4. Недосконала структура активів Фонду. Досить цікаві дані про структури активів американської Федеральної корпорації зі страхування депозитів (ФКСД) та активів Фонду. В американській корпорації 10 % активів спрямовується на корпоративні загальні та адміністративні витрати, 16 % – на страхові програми, 50 % – на програми нагляду та захисту споживачів, 24 % – на управління доходами. В Україні: 5,5 % – на утримання, 14,2% – на гарантійні виплати, 80,3 % – на інвестиції в ОВДП. Усе це свідчить, що в Україні бракує програми захисту клієнтів банків, яка б базувалася на здійсненні Фондом моніторингу за учасниками фонду, санації проблемних банків, що говорить про необхідність розширення функцій та повноважень Фонду [57].

З огляду на існуючі проблеми можна виділити основні міри, які доцільно впровадити щодо покращення системи страхування вкладів в Україні:

1. Зважаючи на суттєве перевищення гарантованої суми відшкодування над середнім розміром вкладів населення в банках, доцільно поширити страховий захист на вклади фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, що реально сприятиме розвитку підприємництва в Україні;

2. Законодавство деяких країн передбачає можливість коригування рівня страхового відшкодування залежно від інфляційних чинників. Для України це вельми актуально, зважаючи на динаміку змін індексу споживчих цін та рівня інфляції;

3. Фонду та банкам необхідно проводити активну роз'яснювальну роботу з метою інформування громадськості про можливості надійного збереження заощаджень на депозитних рахунках завдяки ефективному функціонуванню вітчизняного інституту захисту вкладників;

Реалізація реформи системи страхування депозитів в Україні призведе до підвищення довіри вкладників до банківської системи та забезпечить приплив тимчасово вільних коштів у банки на депозитні рахунки, і, як наслідок, підвищить стабільність фінансово-кредитної системи у цілому.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

В наш час відбувається активний ріст банків, що призводить до посилення конкуренції на ринку, тому необхідно проаналізувати всі фактори, які впливають на ефективність використання коштів, щоб в подальшому активізувати залучення потенційно можливих коштів від клієнтів, що відобразиться на загальному об'ємі активних операцій, які виконують банки.

При розгляді механізму формування депозитних ресурсів ми визначили, що ефективне управління депозитними операціями передбачає розширення мережі та видів депозитних рахунків, задоволення потреб клієнтів в найрізноманітніших банківських послугах, забезпечення гарантій вкладень через систему страхування депозитів тощо. Режим функціонування депозитних рахунків у банку має відповідати потребам максимального спрощення порядку проведення депозитних операцій. Для забезпечення стійкості банку та вибору найбільш оптимальної стратегії розвитку банк розробляє депозитну політику, тобто комплекс заходів комерційного банку із формування портфеля депозитних послуг, різноманітних форм і методів здійснення цих заходів, визначення його конкурентних позицій по даному сегменті ринку та забезпечення стійкості й надійності ресурсної бази.

З метою активізації процесів залучення коштів населення та юридичних осіб до активного банківського обороту в дисертації запропоновано впроваджувати нові види банківських депозитів: pow-рахунки, super pow – рахунки, вклади, дохід на які нараховується за складними процентами, депозитні рахунки грошового ринку та різні (святкові, відпускні, інвестиційні) депозити; активніше залучати кошти громадян України в іноземній валюті, залучаючи активніше при цьому до обслуговування й іноземних громадян; прискорити реалізацію державної програми цілісної автоматизованої системи безготівкових розрахунків.

Дослідження, проведені в роботі, дозволяють виділити основні важелі впливу на динаміку змін структури залучених ресурсів банку, а саме, стан зовнішнього середовища, інфляцій очікування та пріоритет валюти, ступень довіри клієнтів до банківської установи, обсяг вільних грошових коштів та

зацікавленість населення у їх капіталізації, імідж банку, пропонований спектр депозитних продуктів та безпосередньо доходи населення.

Дослідження особливостей прояву відносин банків із клієнтами з приводу формування банками депозитної ресурсної бази показали не тільки їх активну роль у соціально-економічному розвитку держави, банківської системи та самих вкладників, а й наявність цілої низки проблемних питань, розв'язання яких потребує розроблення нових методологічних підходів до вдосконалення депозитної політики банками України. Одним із першочергових завдань економічної науки та практики є необхідність його оновлення та вдосконалення, розроблення загальної концепції та відповідних важелів, що відповідали б сучасним потребам як на рівні окремого банку, так і банківської системи України в цілому, та впровадження належних депозитних продуктів.

ВИСНОВКИ

Дослідження щодо залучення коштів комерційними банками на депозитні рахунки в умовах ринкового реформування української економіки дозволило зробити ряд висновків науково-теоретичного та прикладного характеру:

1. Банки є одним із найпотужніших секторів українського фінансового ринку, виконавцями багатьох соціальних програм уряду, державних та цільових програм з обслуговування корпоративних клієнтів і громадян. Практично кожний економічний та соціальний процес проходить за участю банків. Проте, для стабільного функціонування банк повинен мати відповідну ресурсну базу, тобто активно залучати кошти. Встановлено, що під депозитною операцією необхідно розуміти залучення до банківської установи тимчасово вільних коштів фізичних та юридичних осіб для подальшого розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик. Депозитні операції спрямовані на формування фінансових ресурсів банківської установи та забезпечення її ліквідності, а також здійснюють безпосередній вплив на процентний прибуток банку.

На процес формування заощаджень впливають різноманітні фактори, їх можна систематизувати, поділивши на 5 груп:

1. Державна політика, що спрямована на забезпечення політичної стабільності та сталого розвитку національної економіки, запобігання кризовим ситуаціям, сприяння розвитку і підприємництва;

2. Динаміка основних економічних показників рівня інфляції, процентних ставок, безробіття тощо, а також економічний розвиток регіонів та їх інфраструктури;

3. Розвиток банківської системи та системи кредитно-фінансових інститутів;

4. Довіра до комерційних банків та інших кредитно-фінансових інститутів, ступінь поінформованості населення про їхню діяльність;

5. Демографічна ситуація в країні (практика доводить, що рівень національних заощаджень вищий там, де більша частка молоді).

2. Вклади та депозити становлять левову частку залучених ресурсів комерційного банку, складають той ресурсний фундамент, завдяки якому банки

розвиваються та процвітають. Ресурси, залучені комерційними банками від юридичних та фізичних осіб, живлять економіку України, сприяють розвитку виробництва, сільського господарства. Вкладення грошей на банківські депозити дозволить населенню зберігати свої заощадження у прибутковій формі, що дасть можливість вберегти їх від інфляційного знецінення. Для економіки будь-якої країни максимально можливе залучення банками заощаджень — питання особливої актуальності. Існує тісний зв'язок між заощадженнями та економічним зростанням. Відомо, що в Україні населення тримає певну масу готівки, нікуди її не вкладаючи. Причина в тім, що після низки кризових подій люди втратили свої кошти і тому не довіряють банківській системі. Для збільшення маси депозитів при виконанні депозитних операцій банківської установи мають дотримуватися вимог зокрема щодо ліквідності балансу, а це потребує узгодження депозитних ресурсів за термінами та обсягами з банківськими активними операціями.

3. Результати аналізу вказують про те, що одним із чинників успішності в банківському бізнесі є чітке усвідомлення та постійне вдосконалення депозитної політики конкретного взятого банку, враховуючи фактори внутрішнього та зовнішнього середовища. На мікрорівні значення депозитної політики банку полягає у формуванні достатньої для здійснення діяльності та забезпечення стійкості та надійності ресурсної бази банку; на макрорівні значення депозитної політики банку проявляється у можливості стимулювання збільшення депозитного ринку країни, а отже вирішення одного з найважливіших завдань соціаль-економічного розвитку держави – формування необхідних інвестиційних ресурсів. Загострено увагу на тому факторі, що більшість банків України досі не розробляють та не впроваджують депозитну політику в повсякденну роботу. Для забезпечення конкурентних переваг на ринку депозитна політика комерційних банків повинна включати такі заходи: постійний процес модернізації лінійки депозитних продуктів банку (строки, супутні продукти, умови нарахування відсотків); оптимізація технології обслуговування клієнтів (спрощення процедур укладання угод та отримання відсотків); активізація інноваційних процесів (електронні платежі та інтернет-системи).

Депозитна політика повинна бути взаємопов'язаною із кредитною політикою і забезпечувати реалізацію останньої. Саме такий підхід на сьогодні може забезпечувати ліквідність, фінансову стійкість і одночасно прибутковість комерційного банку.

4. За останні роки депозитна база українських банків значно зросла, що говорить про підвищення довіри фірм та населення до банківської системи, з одного боку, та про позитивні зміни у секторі економіки, з другого. Водночас, значний обсяг грошей, які могли б працювати на економіку України, ще знаходиться поки що поза банками. Щоб не втратити довіру клієнтів до банків сьогодні, як ніколи, потрібен висококваліфікований менеджмент у банку, який має реалізовувати відповідну депозитну політику.

5. На сьогодні можна спостерігати досить жорстку конкуренцію серед комерційних банків України на ринку депозитів фізичних осіб, тому основним завданням банків в цій конкурентній боротьбі є впровадження ефективного механізму управління депозитами населення. Здійснюючи депозитні операції комерційним банкам доцільно дотримуватися наступних принципів: депозитні операції організовуються таким чином, щоб сприяти отриманню банком прибутку чи створювати умови для отримання прибутку в майбутньому; в процесі організації депозитних операцій варто прагнути урізноманітнення суб'єктів депозитних операцій та поєднання різних форм депозитів; при здійсненні депозитних операцій слід забезпечувати взаємозв'язок та взаємоузгодженість між цими операціями та операціями по видачі позик за термінами та сумами депозитів та кредитних вкладень; повинна проводитися гнучка депозитна політика з метою підтримання оперативної ліквідності балансу комерційного банку; організовуючи депозитні операції банківська установа повинна прагнути того, щоб резерви вільних (не залучених в активні операції) коштів на депозитних рахунках були мінімальними; необхідно приймати дієві заходи щодо розвитку банківських послуг та підвищення якості і культури обслуговування, що сприятимуть залученню депозитів.

6. На жаль, не втратила своєї актуальності проблема захисту коштів клієнтів від банкрутств банків. Сьогодні Фондом гарантування вкладів фізичних осіб

гарантується сума виплати 150000 гривень, в той час як у економічно розвинутих країнах ця сума значно вища. Український вкладник не має ще достатньої економічної культури і несе свої гроші туди, де пропонуються вищі відсотки, не ознайомившись належним чином про стан банку, який їх пропонує, ризикує не отримати навіть своїх грошей. Безумовно, заходи з боку НБУ та держави сприяють зростанню стабільності банківської системи України, але і вкладники повинні турбуватися про вибір надійних стабільних банків, з виваженим балансом, гарною репутацією. Вивчення досвіду роботи систем страхування депозитів (гарантування вкладів) в інших країнах показує, що система гарантування вкладів в Україні має перспективи для розвитку. Практична діяльність Фонду показує як сильні, так і слабкі сторони створеної системи гарантування вкладів, що спонукає як сам Фонд, так Національний банк України та Уряд розглядати можливі шляхи подальшого розвитку системи гарантування вкладів.

Довіра населення до банківської системи є проблемою не лише банків, а й держави в цілому. І тому актуальність поставлених питань зумовлена передусім основними напрямками державної політики України, одним із пріоритетних завдань якої на сьогодні є зміцнення банківської системи та підвищення її ролі у процесах економічних перетворень. Зазначені напрями внутрішньої політики нерозривно пов'язані з упровадженням системи заходів для посилення довіри населення до вітчизняних банків шляхом гарантування збереження коштів вкладників та стимулювання зростання обсягів грошових вкладів у банківських установах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрушків Т. Депозитна політика комерційного банку та напрями її вдосконалення в умовах економічної кризи [Текст] / Т. Андрушків // Українська наука: минуле сучасне, майбутнє. – 2012. – №17. – С.146 – 152.
2. Балинов И. Депозиты вкладчикам или депозитарии банкирам [Текст] / И. Балинов // Фондовый рынок. – 2009. – 20 мая (№19). – С. 8 – 13.
3. Барилюк І. Збалансована система показників – основа стратегічного управління ресурсним потенціалом банківських установ [Текст] / І. Барилюк // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – № 19. – С. 147–153.
4. Безвух С.В. Сутність терміна «вклад (депозит)» в умовах сучасних вимог гарантування вкладів фізичних і юридичних осіб [Текст] / С. В. Безвух // Фінансова система України. Збірник наукових праць. – 2008. – № 10. – С. 22 – 30.
5. Брус С. Підходи до управління фінансовими ризиками в депозитарній діяльності [Текст] / С. Брус // Світ фінансів. – 2006. – № 4. – С. 151 – 158.
6. Ващенко Ю. В. Банківське право: навч.посіб. [Електронний ресурс] / Ю.В.Ващенко.Режимдоступу:http://library.tneu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=247&Itemid=23.
7. Вареник В. А. Основні аспекти депозитного формування капіталу банку [Текст] / В. А. Вареник // Науковий вісник. – 2007. – № 17. – С. 167–170.
8. Версаль Н. І. Особливості формування депозитних ресурсів банками України [Текст] / Н. І. Версаль // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 89–95
9. Волошин І. Моделювання часової структури перевкладених роздрібних депозитів банку [Текст] / І. Волошин // Банківська справа. – 2012. – №4. – С. 3 – 9.
10. Волошин М. Керування депозитною діяльністю багатопродуктового банку [Текст] / М. Волошин // Банківська справа. – 2012. – № 2. – С. 96 – 108.
11. Галіцейська Ю. Теоретичні аспекти дослідження суті та завдань ресурсної бази банку [Текст] / Ю. Галіцейська // Банківська справа. – 2012. – №5.– С. 13 – 21.

12. Галіцейська Ю. Оптимізація роботи банків із залучення депозитів населення в умовах фінансової кризи [Текст] / Ю. Галіцейська // Банківська справа. – 2009. – № 6. – С. 85 – 91.
13. Господарчук Г. Г. Анализ ресурсной базы коммерческих банков / Г.Г. Господарчук, С. А. Господарчук // Банковское дело. – 2012. – № 6. – С. 46 -50.
14. Гриньков Д. Гостом не вышли: банковские депозиты, валютные кредиты [Текст] / Д. Гриньков // Бизнес. – 2009. – №13. – С. 27 – 31.
15. Гриньков Д. Депозитные каникулы: банковский рынок [Текст] / Д. Гриньков // Бизнес. – 2009. – №12. – С. 28 – 30.
16. Груздевич У. Я. Аналіз банківської діяльності [Текст] : навч. посібник / У.Я. Груздевич.– К. : УБС НБУ,–2007.– 222 с.
17. Гавриленко В. О. Депозити як головне джерело банківських ресурсів та організація економічного аналізу за залученими коштами банку [Електронний ресурс] / В.О.Гавриленко, О.М.Бартош. – Режим доступу: <http://cibs.ck.ua/files/scipub/bartosh310.pdf>.
18. Дарчук Л. Розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на депозитних рахунках [Текст] / Л. Дарчук // Казна України. – 2012. – № 4. – С. 15 – 17.
19. Дерев'янку С. Якщо хочете примножити кошти : [депозит і облік депозитних операцій] [Текст] / С. Дерев'янку // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2009. – грудень (№24). – С. 22 – 31.
20. Дмитрієва О. А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку [Текст] / О. А. Дмитрієва // Фінанси України. – 2004. – № 5. – С.138 – 145.
21. Дребот Н. П. Стратегія банківської установи на ринку депозитних послуг / Н. П. Дребот, О. Р. Галько // Регіональна економіка. – 2008. – №4. – С. 125 – 132.
22. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків: навч. посіб. / А. О. Єпіфанов, Н. Г. Маслак, І.В. Сало. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 523 с.
23. Зайцев О. Банкоматы с функцией автоматического приёма депозитов [Текст] / О. Зайцев // Банковская практика за рубежом. – 2012. – № 4. – С. 62 – 69.

24. Заславська О. І. Залучені кошти як вагоме джерело ресурсного забезпечення кредитно-інвестиційної діяльності банків [Текст] / О. І. Заславська // Економіка та держава. – 2012. – № 7. – С. 66 – 69.
25. Іващук О. Моніторинг оптимізації ресурсного забезпечення ліквідності банку / О. Іващук, О. Оконська // Світ фінансів. – 2008. – №4. – С. 118 – 125.
26. Копилюк О. І. Банківські операції: навч. посіб. / О. І. Копилюк, О. М. Музичка. – 2-ге вид., випр. і доповн. – К. : ЦУЛ, 2012. – 536 с.
27. Котковський В. С., Неізнана О. В. Банківські операції: навчальний посібник. – К.: Кондор, 2011. – 498 с.
28. Кох Л. В. Інновації в банківському бізнесі / Л. В. Кох, Е. Н. Смолянинова, В. С. Просалова. – С-Пб. : ІПУ, 2009. – 490 с.
29. Кравченко О. М. Мотиваційні механізми залучення банками коштів населення [Текст] / О. М. Кравченко // Статистика України. – 2010. – № 1. – С. 108 – 115.
30. Кравченко Ю. Я. Ринок цінних паперів [Текст] : навч. посіб. / Ю. Я. Кравченко. – К. : Дакор, КНТ, 2008. – 664 с.
31. Кириленко В. Аналіз депозитивної бази банку [Текст] / В. Кириленко // Банківська справа. – 2007. – №5. – С.31 – 38.
32. Кириленко В. Депозитна політика комерційного банку [Текст] / В. Кириленко // Банківська справа. – 2005. – №2. – С.29 – 35.
33. Кобушко І. М. Діяльність професійних учасників інвестиційного ринку: проблеми і перспективи [Текст] / І. М. Кобушко // Економіка та держава. – 2011. – № 11. – С. 28 – 30.
34. Козушкин П. В. Оцінка якості депозитної бази комерційного банку [Текст] / П. В. Козушкин // Банківське діло. – 2012. – № 4. – С. 66 – 67.
35. Комісарчик О. Уроки кризи 2008-2009 років у сфері гарантування банківських вкладів і шляхи удосконалення у післякризовий період [Текст] / О. Комісарчик // Банківська справа. – 2012. – № 4. – С. 76 – 86.
36. Лавров Р. В. Депозитна політика банку в сучасних умовах [Текст] / Р. В. Лавров // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2010. – № 4. – С. 182 – 187.

37. Леось О. Ю. Вивчення існуючих проблем депозитарної системи України в аспекті відсутності єдиного центрального депозитарія / О. Ю. Леось, М. Б. Міхельсон // Інвестиції : практика та досвід. – 2012. – № 4. – С. 53 – 56.
38. Леось О. Ю. Регулювання фондового ринку: зарубіжний досвід організації депозитарного обліку цінних паперів / О. Ю. Леось, А. М. Тхір // Фондовый рынок. – 2012. – № 26. – С. 4 – 9.
39. Леось О. Ю. Реформування національної депозитарної системи України з орієнтуванням на європейські організації / О. Ю. Леось, Ю. О. Мартиненко // Інвестиції : практика та досвід. – 2012. – № 6. – С. 81 – 84.
40. Міщенко В. І. Банківські операції: підручник / В. І. Міщенко, Н. Г. Слав'янська, О. Г. Корнеєва. – 2-ге вид., перероб. і доповн. – К. : Знання, 2007. – 796 с.
41. Мамонтов М. Е. Ликвидность банковского сектора: виден ли свет в конце тоннеля? [Текст] / М. Е. Мамонтов // Банковское дело. – 2012. – № 9. – С. 6 – 13.
42. Марчин М. Особливості розвитку вітчизняного ринку депозитів [Текст] / М. Марчин // Інноваційна економіка. – 2007. – №2. – С. 237 – 241.
43. Моисеев С. Р. Влияние банков, поддерживающихся агрессивной стратегии на рынке вкладов / С. Р. Моисеев, Е. А. Снегова // Банковское дело. – 2012. – № 7. – С. 14 – 18.
44. Могильницька М. Аналіз та оцінка ресурсної бази банків України [Текст] / М. Могильницька // Регіональна економіка. – 2007. – №4. – С. 127 – 130.
45. Монетарний та фінансовий розвиток : [за вересень 2011 року] [Текст] // Бюлетень Національного банку України. – 2011. – № 11. – С. 31 – 35.
46. Назір М. С. Роль ставки дохідності, інфляції та депозитів у кредитуванні (за даними банківського сектору Пакистану) (текст на англ. мові) / М. С. Назір, І. Х. Накві, М. М. Наваз // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 1. – С. 407 – 414.
47. Оконська О. Прогнозування банківської ліквідності та особливості застосування методів коригування [Текст] / О. Оконська // Світ фінансів. – 2008. – Вип. 2. – С. 70 – 79.

48. Олександров А. Розвиток національної депозитарної системи [Текст] / А. Олександров // Цінні папери України. – 2005. – 31 березня (№13). – С. 9 – 12.
49. Олексенко М. В. Депозитна політика комерційних банків України на сучасному етапі [Текст] / М. В. Олексенко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – № 4. – С. 166–171.
50. Операції комерційних банків / Р. Коцовська, В. Ричаківська, Г. Табачук, Я.Грудзевич, М Вознюк. – 4-е вид. – К. : Алерта, 2004. – 500 с.
51. Операції комерційних банків / Р. Коцовська, В. Ричаківська, Г. Табачук, Я. Грудзевич, М. Вознюк. – К. : Алерта, 2003. – 500 с.
52. Основні показники діяльності банків України на 1 травня 2012 року [Текст] // Вісник Національного банку України. – 2012. – № 6. – С. 44 – 50.
53. Особливості та переваги розміщення коштів на банківських депозитах [Текст] // Фінансовий ринок України. – 2009. – № 2. – С. 35 – 37.
54. Олійник Д. Ресурсна база українських комерційних банків як джерело ліквідності [Текст] // Банківська справа. – 2008. – №2 – С. 42 – 44.
55. Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу до сайту: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
56. Про банки і банківську діяльність: закон України: прийнятий 07.12.2000 р. № 2121-III / Верховна Рада України. – Офіц. Вид. //Відомості Верховної Ради України. – № 5-6. – С. 30.
57. Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб: закон України: прийнятий 20.09.2001 р. № 2740-III / Верховна Рада України – Офіційний текст. – Режим доступу до закону : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.nreg=2740-14>.
58. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами : постанова від 03.12.2003 №516 / Відомості Правління Національного банку України. – Офіційний текст. – Режим доступу до постанови : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1256-03>.
59. Положення про порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів за вкладами фізичних осіб : рішення від 12.02.2002

№2 / Відомості Адміністративної ради Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.
– Офіційний текст. – Режим доступу до постанови: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2740-14>.

60. Парасій-Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності [Текст]: навч. - метод. посібник для самост. вивч. дисц. / І.М. Парасій-Вергуненко. – К.: КНЕУ, 2003.– 347 с.

61. Пошнєв Р. В. Депозитна політика банку: суть та значення в діяльності банківської установи [Текст] / Р. В. Пошнєв // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – №11. – С. 121 – 125.

62. Пустова А. В. Депозитна політика комерційних банків України та шляхи їх удосконалення на сучасному етапі [Електронний ресурс]/ А.В. Пустова. – Електронні наукові фахові видання. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2009_1/Kovalenko_109.htm.

63. Рудалева Л. В. Роль банків на фондовому ринку України в умовах модернізації економіки [Текст] / Л. В. Рудалева // Інвестиції : практика та досвід. – 2012. – № 23. – С. 145 – 150.

64. Руденко В. Депозити [Текст] / В. Руденко // Контракти. – 2012. – 26 берез. (№ 11-12). – С. 14 – 17.

65. Румянцев С. Тенденції розвитку депозитарної системи [Текст] / С. Румянцев // Цінні папери України. – 2009. – №13. – С. 12 – 15.

66. Румянцева С. Ризики банківської системи [Текст] / С. Румянцева // Цінні папери України. – 2012. – № 34. – С. 14 – 16.

67. Самовженко Т. Розвиток національної системи гарантування вкладів фізичних осіб: застосування передових принципів та методів / Т. Самовженко, І. Серветник // Банківська справа. – 2012. – № 5. – С. 59 – 75.

68. Сивченко Г. Концептуальні засади реформування депозитарної системи України [Текст] / Г. Сивченко // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2012. – № 2. – С. 95 – 103.

69. Солошенко Л. Депозити у валюті : [Облік та оподаткування депозитних валютних операцій] [Текст] / Л. Солошенко // Податки та бухгалтерський облік. – 2009. – 22 січня (№7). – С. 25 – 33.

70. Сорочан О. Банки застыли на месте : [кредиты и депозиты] [Текст] / О. Сорочан // Экономические известия. – 2012. – № 42. – С. 3 – 5.
71. Сорочан О. Эмитентов подразнили концепцией : [регулятор фондового рынка одобрил введение двойного листинга] [Текст] / О. Сорочан // Экономические известия. – 2012. – № 62. – С. 3 – 6.
72. Стеценко Б. Український ринок депозитів: чи є у нього запас міцності? [Текст] / Б. Стеценко // Цінні папери України. – 2009. – 22 січня (№3). – С. 18 – 19.
73. Сайнога Н. Д. Проблеми розвитку та аналізу депозитних операцій у комерційних банках [Електронний ресурс] / Н.Д. Сайнога, К.К. Юдина.: Режим доступу: http://www.rusnauka.com/13_NPN_2010/Economics/66205.doc.htm
74. Терещенко Г. М. Проблеми та перспективи розвитку національної депозитарної системи як складової фондового ринку України [Текст] / Г. М. Терещенко // Фінанси України. – 2006. – №10. – С.86 – 95.
75. Тихонов С. Проблеми та перспективи розвитку національної депозитарної системи [Текст] / С. Тихонов // Фінансовий ринок України. – 2008. – №9. – С. 13 – 17.
76. Торяник Ж. І. Забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу банків: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит»[Текст] / Ж. І. Торяник. – Суми, 2008. – С. 38 – 40.
77. Унинець-Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг : теорія та практика: підручник / В. П. Унинець-Ходаківська, О. І. Вихор, О. А. Лятамбор. – К. : Кондор, 2009. – 484 с.
78. Череп А. В., Андросова О. Ф. Банківські операції: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2008. – 410 с.
79. Фатюха В. Аналіз факторів, що спричинили виникнення кризи банківської системи України / В. Фатюха, Л. Оката, Л. Оката // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 9, ч. 3. – С. 293 – 296.
80. Фоміних М. Оцінка впливу макроекономічних факторів на обсяг банківських депозитів домогосподарств України [Текст] / М. Фоміних // Економіст. – 2009. – №12. – С. 52 – 55.

81. Шульга О. Особливості вдосконалення національної депозитарної системи України [Текст] / О. Шульга // Банківська справа. – 2011. – № 6. – С. 48 – 53.

82. Щибиволок З. І. Аналіз банківської діяльності [Текст] : навч. посіб. / З. І. Щибиволок. – 2-ге вид. стер. – К. : Знання, 2007. – 311 с.

АНОТАЦІЯ

Ганюк Н.З. Депозитні операції комерційних банків: особливості практичної реалізації та перспективи розвитку. – Рукопис.

Магістерська програма «Організація банківської справи».

Дипломна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістра за спеціальністю 8.03050802 «Банківська справа». – Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2013.

Розглянуто економічну сутність, функції, класифікацію депозитів та їх роль у формуванні ресурсної бази банківської системи України.

Дано аналітичну оцінку стану та структури банківських депозитів і джерел їх формування. Розроблено депозитну політику для забезпечення стійкості й надійності ресурсної бази.

Проаналізовано сучасний стан та обґрунтовано практичні рекомендації щодо вдосконалення залучення депозитних вкладів банками України. Виявлено недоліки системи страхування депозитів та запропоновано запозичити досвід зарубіжних країн для вдосконалення його діяльності. Подано пропозиції щодо удосконалення здійснення депозитних операцій комерційними банками України.

ANNOTATION

Hanyuk N.Z. Deposits of commercial banks: features practical implementation and prospects. - Manuscript.

Master program is "Organization of Banking."

The diploma work is to submit a Master of Economics of Enterprise degree on specialization 8.03050802 "Banking business" – Ternopil National Economic University, Ternopil, 2013.

The economic nature, functions, classification of deposits and their role in shaping the resource base of the banking system of Ukraine.

The are analytical assessment of the status and structure of bank deposits and sources of their formation. Developed deposit policy for ensuring the stability and reliability of the resource base.

Reviews the current condition and justified practical recommendations for improving the involvement of deposits Ukrainian banks. Identified deficiencies deposit insurance system and asked to borrow the experience of foreign countries in order to improve its operations. Presented suggestions for improving the implementation of deposit transactions by commercial banks of Ukraine.